

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Jog- és Államtudományi Doktori Iskola

**Gyermeki jogok és szülői felelősség
nemzetközi magánjogi perspektívából**

- Doktori értekezés –

dr. Bereczki Ildikó

Témavezető: Dr. Raffai Katalin tanszékvezető egyetemi docens

Budapest

2020. február

Tartalomjegyzék

1. Az értekezés tematikája, időszerúsége, célja és felépítése.....	3
2. A kutatás módszertana és forrásai.....	6
3. A következtetések összefoglalása.....	7
4. A kutatási témával összefüggő publikációk listája.....	26

1. Az értekezés tematikája, időszerűsége, célja és felépítése

Két jogterület találkozási pontjai, interakciói mindig izgalmas kihívásokat tartogatnak. A gyermekek és szülők jogai, érdekei ideális esetben harmonikusan illeszkednek egymáshoz, kiegészítve és erősítve egymást. Ugyanakkor a gyermeki jogok, illetve a szülői jogok és kötelezettségek között vitathatalan feszültségek is meghúzódnak, és ezeknek a jog eszközzel való kiegyensúlyozása, lehetséges kezelése különösen érdekes feladat. E feladat nehézsége és szépsége egyaránt megmutatkozik a nemzetközi magánjog szférájában, ahol több államot is érintő potenciális kollíziókat kell megelőzni, illetve feloldani, az alapjogi értékek minél csorbítatlanabb megőrzése mellett.

*A gyermekek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt egyezmény*¹ (a továbbiakban: *Gyermekjogi Egyezmény*) megteremti az alapját a gyermekek nemzetközi védelmének. Ennek nyomán globális, uniós és nemzeti szinten egyaránt számos más gyermekeket érintő kérdéskört szabályozó dokumentum született, ami a téma iránti elkötelezettséget, a témakör komplexitását és az abból adódó, megoldást igénylő problémákat is jelzi.

Az utóbbi években a gyermekjogok és azok érvényesülése az európai jogászok körében is egyre erőteljesebben került előtérbe. Ennek egyik fő mozgatórugója az a fejlemény, hogy az Európai Unió (a továbbiakban: EU) elfogadta és az uniós jog részévé tette az *Európai Unió Alapjogi Chartáját*² (a továbbiakban: *Alapjogi Charta*). Ehhez a jogalapot a Lisszaboni Szerződés³ teremtette meg, amely az Unió célkitűzéseivé tette a gyermekjogok védelmét, kötelezettséget támasztva azok szem előtt tartására a gyermekeket érintő minden uniós jogi aktussal összefüggésben. A Lisszaboni Szerződés útján a gyermekjogok beépültek az uniós jogba, és a Lisszaboni Szerződés egyúttal megalapozta a további jogalkotási kezdeményezéseket is, új távlatokat nyitva a gyermekjogok Unión belüli további kiteljesítéséhez. A növekvő számú határon átnyúló családjogi ügy által a polgári-igazságügyi együttműködés terén generált intenzív uniós szintű jogharmonizáció alkalmas terepet nyújt a gyermekjogok szerves integrálására, valamint a vonatkozó joggyakorlat továbbfejlesztésére, figyelemmel arra, hogy a jogszabályok mélyen érintik a gyermekeket.

A szülői felelősség kérdéskörének nemzetközi magánjogi szabályozása ugyancsak nagyfokú lefedettséget mutat. A jogszabályok a szülői felelősség területének szinte minden aspektusát átszövik, és több nemzetközi norma foglalkozik specifikusan a szülői felelősséggel. A nemzetközi egyezmények konszenzuson alapuló egységes szabályozási környezetet hoznak létre, kiküszöbölve az eltérő nemzeti szabályok keltette bonyodalmakat, megnyitva az utat az államok közötti gyorsabb és kiszámíthatóbb kooperáció előtt. A nemzetközi magánjogi jogegységesítés titka, ereje abban rejlik, hogy a belső anyagi jogi normák egységesítése nélkül tud hidat építeni az egyes államok, illetve jogrendszerek között, aminek különösen fontos helye lehet a nemzeti tradíciók, illetve sokszor vallási gyökerű morális értékrendek által nagymértékben átítatott családjogban. A harmonizált nemzetközi magánjogi szabályozás által kreált egységes jogi sztenderdek egyúttal közvetve befolyással vannak az uniós és nemzeti

---

¹ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

² Az Európai Unió Alapjogi Chartája, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 326, 2012. 10. 26., 391–407.

³ Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, amelyet Lisszabonban, 2007. december 13-án írtak alá, Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C 306, 2007. 12. 17., 1–271.

szabályozásra is, hozzájárulnak ezek a koherens továbbfejlődéséhez, dacára az anyagi jogi jogegységesítést övező vonakodásnak. Mindazonáltal a szülői felelősségre vonatkozó anyagi jogi szabályozást illetően is elmondható, hogy az európai családjogi rendszereket egyre nagyobb konvergencia jellemzi.⁴

A tematika több szempontból is időszerű. Ennek aktualitást ad egyrészt a *nemzetközi magánjogról szóló új, 2017. évi XXVIII. törvény* (a továbbiakban: *NMJ Kódex*) közelmúltbeli hatálybalépése, amelynek a kodifikációs munkálataiban aktívan részt vehettem, és - többek között - a szülői felelősségre vonatkozó új szabályozás szakértői javaslatom elfogadásával készült. Másodsorban nemrég lezajlott a felülvizsgálata – a gyermekek jogaira és érdekeire közelebbről kiható - a szülői felelősség eljárásjogi kérdéseit szabályozó uniós rendeletnek, a *Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról*⁵ (ún. *Brüsszel IIa. rendelet*), amelynek a munkafolyamatába szakértőként szintén közvetlenül bekapcsolódhattam. A felülvizsgálati munka eredményeként megszületett a *Tanács (EU) 2019/1111 rendelete (2019. június 25.) a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről*⁶ (a továbbiakban: *új Brüsszel IIa rendelet*). A jogszabályi reformok új megvilágításba helyezik a gyermeki jogok helyét, szerepét és hatását, módot adva a további adjusztálásra, finomhangolásra. A Gyermekjogi Egyezmény elfogadásának harmincadik, *Az emberi jogok és alapvető szabadságjogok európai egyezménye*⁷ (a továbbiakban: *EJEE*) hetvenedik, továbbá az *Alapjogi Charta* hatálybalépésének tízéves évfordulója szintén alkalmat kínál a reflexióra a gyermeki jogokat illetően. Miután évek óta nemzetközi magánjoggal foglalkozom, kellő rálátásom van e területre. Különböző szakmai fórumokon gyakran tartok a tárgykörhöz kapcsolódó előadásokat magyar és idegen nyelven. A témaválasztás további, szubjektív indokaként meg kell említenem, hogy közelebbi szakterületem a nemzetközi családjog, és gyakorlati munkám során gyakran felszínre kerültek olyan kritikus kérdések, amelyek felkeltették az érdeklődésemet a gyermeki jogok és ezek nemzetközi családjogban való megjelenése, megvalósulása iránt. A dolgozatban lényegében a jog e két, számomra 'legkedvesebb' szegmensét kísérelm meg körüljárni, a feladat nagyságrendjéhez és komplexitásához mérten tartalmilag szükségszerűen limitált foglalatban.

A dolgozat célja az, hogy a gyermeki jogok és a szülői felelősség nemzetközi magánjogi vonatkozásai közötti főbb kapcsolódási pontok beazonosítására és ezek együttes működésének módjára koncentrálna kritikai elemzést adjon a gyermeki jogok érvényre jutásáról, rámutasson az ezzel kapcsolatban felmerülő dilemmákra, nehézségekre, és ezekre válaszokat, megoldási alternatívákat keressen. Ezt szem előtt tartva, a *bevezető rész (I.)* felvezeti a témakört, megjelöli a kutatási feladatot és annak célját, kitérve az alkalmazott kutatási módszerekre is. A *gyermekjogok kialakulásáról és fejlődéséről szóló történeti részben (II.)* - a gyermekjogok kibontakozási folyamatának és az ahhoz kapcsolódó kiemelkedő eseményeknek a megismerése és megértése érdekében - a dolgozat kronológiai sorrendben számbaveszi és magyarázza a tárgykört szabályozó legfontosabb nemzetközi és uniós jogi instrumentumokat, előkészítve az

⁴ SZEIBERT Orsolya: Az Európai Családjogi Bizottság Elvei a házasság felbontása, a volt házastárs tartása, a szülői felelősség és a házastársak közötti vagyoni viszonyok terén, Budapest, Magyar Jog, 2017/1. 3.

⁵ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 338, 2003. 12. 23., 243-261.

⁶ Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 178/1, 2019. 07. 02., 1-115.

⁷ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről

egyedülálló aspektusok kifejtését. Ezt követően a dolgozat a koncepcionális alapok körvonalazása érdekében felvázolja a *szülői felelősség szemszögéből leginkább relevánsnak tekinthető gyermeki jogokat (III.)*, és analizálja azok normatív megjelenési formáját, illetve értelmezési tartományát. A következő rész a *szülői felelősség* fogalmát járja körül a *nemzetközi magánjog domíniumán belül (IV.)*, rámutatva a szabályozás jellegzetességeire, ami egyúttal az értelmezési keretet is megadja. Majd külön-külön és egymással is összevetve boncolgatja a vonatkozó jogi eszközök közötti bonyolult viszonyrendszert, figyelemmel az egymáshoz társuló elemekre. A hatályos nemzetközi, uniós és hazai jogi környezet átvilágítása útján vizsgálja, hogy a gyermekjogoknak milyen korrelációi vannak a nemzetközi magánjog területén, és szemlélteti a két szféra egymás közötti kölcsönhatásait. Górcső alá veszi a gyermeki jogok nemzetközi magánjogi rendelkezésekre kifejtett teoretikus hatását és a gyakorlatban ténylegesen manifesztálódó, illetve potenciális implikációit, de lencse elé kerül az is, hogyan formálódik a gyermekjogok interpretációja, megközelítése nemzetközi magánjogi környezetben. A dolgozat a vonatkozó uniós és strassbourgi joggyakorlatban kikristályosodott ítélezési irányvonalak prizmáján keresztül tárgyalja, hogy a gyermeki jogok a nemzetközi normákon keresztül hogyan jelennek meg, mennyiben kapnak helyet, milyen korlátokkal szembesülünk, a specifikus jogszabályok mennyiben alkalmasak a gyermekek jogainak, érdekeinek és szükségleteinek a szolgálatára, milyen módon segítik ezeket, illetve esetlegesen mit tehetnek hozzá a jogértelmezés terén. Szóba kerül, hogy uniós relációban a gyermekjogok milyen kötelezettségeket keletkeztetnek az Unióra és a tagállamokra, mennyiben harmonizált e terület, mennyiben épít, illetve hagyatkozik a vonatkozó nemzeti szabályozásokra. A kapcsolódó joggyakorlatból nyert visszacsatolás a gyermeki jogok érvényesülésének konkrét mérőeszköze. Mindazonáltal jelen dolgozat keretei között az összes releváns jogeset bemutatására és elemzésére értelemszerűen nincs mód, ezért ezek közül csupán néhány kulcsfontosságú, illetve példaértékű esetet emelek ki, illusztratív jelleggel. Ide kapcsolódó számottevő joggyakorlatról leginkább a gyermekek jogellenes elviteléről szóló ügyekben beszélhetünk. Végül, a *záró rész (V.)* az elemzések alapján leszűrhető legfőbb következtetéseket összegzi. Tekintve, hogy a dolgozat a szülői felelősség tárgykörét helyezi fókuszba, az egyéb tágabb aspektusokról, így különösen a családi jogállásról, illetve az örökbefogadásról nem esik szó.

A gyermeki jogok kérdéskörének és a szülői felelősség nemzetközi magánjogi aspektusainak az összekapcsolása, illetve a nemzetközi magánjogi perspektívára összpontosító tudományos szempontú feltárás segítségével átfogó képet formálhatunk a gyermekjogok helyzetéről e területen. A dolgozat eligazítást nyújt a bonyolult normarendszerben és az irodalmi forrásokból, továbbá a joggyakorlatból merítve, azok értékelése alapján igyekszik fogódzókat adni a jogalkalmazáshoz. Sokrétű információtartalma és széles kitekintése okán az elméleti szakemberek is haszonnal lapozhatják. További konkrét hozadéka, hogy gondolati elemeket nyújt az új Brüsszel IIa rendelet, illetve az új NMJ Kódex eredményeinek megértéséhez és értékeléséhez, különös tekintettel az egyes problémaköröket övező jogalkalmazási problémákra, bizonytalanságokra. Ezenkívül az írásmű reményeink szerint – mindenekelőtt - hozzájárul a gyermeki jogokhoz való tudatosabb hozzáállás ösztönzéséhez, illetve az e tekintetben következetesebb jogalkalmazáshoz is, figyelemmel a kifejezetten erre vonatkozó részletes és specifikus hazai feldolgozás hiányára is.

2. A kutatás módszertana és forrásai

Ami a kutatási módszereket illeti, ezek az egyes fejezetek tartalmi sajátosságai függvényében alakulnak. Erre figyelemmel, a dolgozatban a *leíró* és az *elemző módszer egymással* elegyedik, helyenként kombinálva az *összehasonlító jogi technikával*, ami részletekbe menő *esetjogi*, illetve *szakirodalmi kutatással* egészül ki. A jogesetekből és a felhasznált irodalomból nyert információkat *kritikai szemlélettel* dolgoztam fel, és *rendszerezést* követően – *absztrakció*, illetve *dedukció útján* – szűrtem le következtetéseket. A vonatkozó jogszabályok szabályozási technikáját, koncepcióját és azoknak a bírósági döntésekből kiolvasható interpretációját *összehasonlító módszerrel* jártam körül.

A gyermekjogok kifejlődésével foglalkozó fejezet *jogtörténeti és jogdogmatikai áttekintést* ad, ennek megfelelően itt főként a *leíró-elemző módszer* dominál. A történeti alapozás a kontextusba helyezés mellett a folyamatokban rejlő felismerésekhez is támpontot nyújt. A szülői felelősség szempontjából legmértékadóbbnak tekinthető gyermeki jogok kiválasztása szükségszerű a vizsgálódás összpontosításához; ennek kapcsán inkább a *fogalomelemző* módszer kerül előtérbe.

A kutatási feladathoz elengedhetetlen a nemzetközi magánjog sajátosságainak, valamint a *jogterület* ebből fakadó *belső logikájának bemutatása*, és ennek *alapulvétele*. A gyermeki jogok nemzetközi magánjogi rendelkezésekkel való összefüggései *jogdogmatikai és esetorientált megközelítésben* jelennek meg, *leíró-kritikai elemzés* útján elvezetve a kutatási eredmények letisztulásához. A vonatkozó nemzetközi, uniós és nemzeti normák általánosságban és az egyes kérdéskörök tekintetében is *összevetésre* kerülnek, láttatva a közös vonásokat és a különbségeket, kitérve az elhatárolási problémákra is. Ennek többek között azért is jelentősége van, mivel a gyermeki jogok védelmét megalapozó nemzetközi normák és a szülői felelősségről szóló nemzetközi jogszabályok megszületése között időbeli eltérések vannak, és a vonatkozó jogszabályok összehangolt alkalmazása sokszor elméleti, illetve gyakorlati kihívásokat tartogat.

A dolgozat a vonatkozó *uniós és strassbourgi joggyakorlat széleskörű kutatásán* alapul, és az ezekben foglalt különböző érvelési módszerekre építve – esetenként azokat a jogirodalmi álláspontokkal *szembeállítva* - keresi a logikai láncolatokat, magyarázatokat, illetve az esetleges ellentmondásokat. Megemlítendő, hogy a kutatás során gondot okozott a strassbourgi joggyakorlat meglehetősen terjedelmes, már-már parttalanak tűnő volta, és az is, hogy ennek az internetes keresőmotorja a keresési kritériumok jogterület szerinti differenciáltabb megjelölésére nem ad lehetőséget. Mindemellett megpróbáltam a leginkább *reprezentatív jogeseteket* kiszzelektálni.

A gyermekek jogellenes külföldre vitele egy olyan speciális ügytípus, ahol - ezek alapjogi vonzatú, szenzitív jellegéből adódóan - világosan megmutatkozik a nemzetközi magánjogi és az alapjogi normák közötti konfrontáció. Ezt a problémakört a nemzetközi, illetve az uniós szabályozás, továbbá az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: EJEB) és az Európai Bíróság (a továbbiakban: EUB) döntéseinek *párhuzamba állításán*, helyenként *ütköztetésén* keresztül vizsgáltam, amit egy saját *közvetlen tapasztalatból származó esettanulmány* útján is konkretizálok.

A dolgozat a jogesetek mellett a kapcsolódó *hazai és nagyszámú külföldi* - elsősorban angol és francia nyelvterületről származó - *szakirodalom* (könyvek, monográfiák, tanulmányok, ún. *puha*

jogi eszközök, kommentárok, kézikönyvek, intézményi dokumentumok) minél alaposabb és kiterjedtebb felhasználására törekedve, azokra támaszkodva tanulmányozza a szülői felelősség szabályozását és a gyermeki jogoknak előbbi normákon keresztül való térnyerését. Az adatgyűjtésből szerzett ismereteket *saját empirikus kutatásaim*, valamint *elméleti* (hazai és uniós jogalkotási munkában való részvétel) és *gyakorlati* (több éven keresztül számos nemzetközi családjogi ügyet intéztem) *tapasztalataim* gazdagítják, illetve teszik hitelesebbé.

3. A következtetések összefoglalása

1. *Általánosságban* elmondható, hogy a *gyermeki jogok* nemzetközi és uniós szintű normatív alapjai adottak; ezek magas szintű követelményeket állítanak fel. A Gyermekjogi Egyezmény által lefektetett kritériumrendszer és az ebből fakadó megközelítés fokozatosan áthatja a gyermeket érintő szabályozást és jogalkalmazást. A gyermek immár jogok önálló alanyaként, nemcsak a védelem tárgyaként tűnik fel, a vele kapcsolatos döntések meghozatala kapcsán legfőbb érdeke meghatározó jelentőségűvé, és ennek tisztázására szolgáló véleménye – életkora és érettsége függvényében - döntési tényezővé válik. A Gyermekjogi Egyezmény nyomán a szülői felelősség tárgykörével kapcsolatos nemzetközi magánjogi szabályozás szellemisége átalakult, előtérbe helyezve a gyermeki jogokat. A nemzetközi, uniós és nemzeti szabályozás együttese megteremtí a kereteket a gyermeki jogok markánsabb érvényesülésének, a gyermekközpontúbb igazságszolgáltatásnak. Ezzel összefüggésben különösen fontos, hogy a létező komplex, heterogén szabályozás egymást kiegészítse és megszilárdítsa.

A jövőre nézve a gyermeki jogok nemzetközi és uniós szintűen való egyre határozottabb elismerése, illetve védelmének megerősödése prognosztizálható. Ez az immár jellemző tendenciának tekinthető folyamat érdekes kihívásokat és természetesen velejáró kétségeket is tartogat, sok nyitott kérdést felvetve, különös tekintettel a konkrét részletszabályozásra, a jogértelmezésre és mindennapi jogalkalmazásra. Nem kendőzhető el az e jogok érvényesülése kapcsán jelenleg érzékelhető bizonyos fokú inkonzisztencia. A meglévő jogi alapok dacára gyakran deficitként róható fel a gyermeki jogok gyakorlatban való nem kellően hatékony érvényesíthetősége,⁸ amit a feldolgozott jogesetek világosan alátámasztanak.⁹

2. A gyermekjogok terén az *Egyesült Nemzetek Szervezete* a Gyermekjogi Egyezmény, valamint az *Európa Tanács* az EJEE megalkotójaként és 'gondozójaként' kulcsszerepet tölt be. Harmadik szereplőként az *Európai Unió* is igyekszik egyre aktívabb fellépésre, óvatos, de gyorsuló lépésekkel.¹⁰ Az Európai Unió Lisszaboni Szerződés által e téren kiterjesztett hatásköre és az Alapjogi Chartában lefektetett gyermeki jogok az alapjogi konstrukciót további támasztékkal látják el, bár tartalmilag nem bővítik. Tekintve, hogy a Lisszaboni Szerződés a gyermekjogokat illetően általános jogalkotási hatáskört nem ruházott az Unióra, utóbbi csak a meglévő saját hatáskörei által behatároltan tud intézkedéseket hozni. Az Alapjogi Charta az Unióban kétségtelenül új korszakot nyit a gyermekjogok terén, ugyanakkor az EJEE-hez, illetve a Gyermekjogi Egyezményhez képest újítást, lényegi szemléletváltást nem eredményezett;

---

⁸ Catherine GAUTHIER: Les mineurs dans le droit du Conseil de l'Europe, In: Catherine GAUTHIER, Marie GAUTIER, Adeline GOTTENOIRE (szerk): Mineurs et droit européens, 2012, Paris, Éd. Pédone, Collection Droits Européens, 34.

⁹ Lásd például C-195/08 PPU. sz. Rinau ügy, ECLI:EU:C:2008:406; C-211/10. PPU. sz. Doris Povse v. Mauro Alpago ügy, ECLI:EU:C:2010:400.; C-491/10 PPU. sz. Joseba Andoni Aguirre Zarraga v. Simone Pelz ügy, ECLI:EU:C:2010:828; C-211/403/09. PPU. Jasna Detiček v. Maurizio Sgueglia ügy, ECLI:EU:C:2009:810.

¹⁰ LUX Ágnes: A gyermeki jogok nemzetközi keretrendszere az ombudsman szemszögéből, Budapest, Családi Jog, 2011/4. 34.

jelentősége inkább abban ragadható meg, hogy megeremtette a gyermeki jogok uniós dimenzióját, és azok uniós jogban való számonkérhetőségének lehetőségét. Az Alapjogi Charta ugyanakkor megerősíti a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiból és nemzetközi kötelezettségeiből eredő jogokat, és szimbolikus jellegű az EJEE által garantált emberi jogokra és alapvető szabadságokra való hivatkozás is.¹¹ Az *EJEB* és az *EUB* szignifikáns jogalakító tevékenységet fejt ki. Emellett a *Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia* is aktívan hozzájárul a nemzetközi családjogi szabályozás és ezen belül a gyermekjogok fejlődéséhez.

3. *A szülői felelősség kérdésköréről szóló nemzetközi magánjogi szabályok közül kiemelendő a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, Hágában, 1996. október 19-én kelt Egyezmény* (a továbbiakban: *Gyermekvédelmi Egyezmény*), a *Brüsszel IIa rendelet*, a *Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában 1980. évi október 25. napján kelt Egyezmény* (a továbbiakban: *Gyermekelviteli Egyezmény*), valamint hazai viszonylatban a NMJ Kódex; ezek *koherens rendszert* alkotnak. A nemzetközi és uniós szintű specifikus nemzetközi magánjogi szabályok tényleges haszna megkérdőjelezhetetlen, hiszen ezek nélkül az eltérő nemzeti szabályozások, illetve sporadikusan létező egyéb nemzetközi megállapodások alapján összehasonlíthatatlanul nagyobb nehézségek és költségek árán lehetne rendezni az érintett gyermekek ügyét több államot érintő jogvitákban. A nemzeti szabályozásnak organikusan kell kapcsolódnia a nemzetközi szabályozáshoz, ehhez társítva az esetleges további sajátos szakpolitikai célokat. A többsíkú normarendszer komplexitásából és a vonatkozó jogszabályok együttes alkalmazásából adódóan a jogalkalmazónak *e normák komplementer jellegét*, illetve egymással *harmonikus alkalmazását* is szem előtt kell tartania.

A nemzetközi magánjogi szabályozás *több elemében tetten érhető a gyermeki jogok védelmének*, illetve a legfőbb gyermeki érdek előmozdításának szándéka. A szabályozás egyre cizelláltabbá válásával a gyermeki alapjogok védelme számos kellellyel bővült: ide sorolható többek között a legszorosabb kapcsolaton alapuló szokásos tartózkodási hely, mint kapcsolóelv térnyerése,¹² a részvételi jog megerősödése,¹³ és az érintett államok közötti intézményesített kooperáció útján való konkrét segítségnyújtás¹⁴ is. E jogszabályok másik fő jellemzője *a hatékonyságra és a gyakorlati alkalmazás megkönnyítésére* való törekvés. Ugyanakkor a gyermeki jogok egyedi ügyben való tiszteletben tartása, és az eljárás gyors, hatékony lebonyolítása nem mindig könnyen összeegyeztethető.

Az alapjogok specifikus védelmét expliciten kifejezésre juttató nemzetközi magánjogi rendelkezések (a gyermek legfőbb érdeke, a gyermek meghallgatásának követelménye) mellett a *közrend* – ugyancsak összekapcsolva a legfőbb gyermeki érdekekkel és egyidejűleg erre ráfókuszálva - a jogvédelem hagyományos eszközeként továbbra is alkalmas lehet a súlyos jogsértések elhárítására, amivel a külföldi határozat joghatásainak belföldön való bekövetkezése,¹⁵ illetve esetlegesen a külföldi jog alkalmazása¹⁶ meggátolható. Mindazonáltal

---

¹¹ Alapjogi Charta (5) pbe.

¹² Gyermekvédelmi Egyezmény 5. cikk; Brüsszel IIa rendelet 8. cikk; NMJ Kódex 118. § (1) bek.

¹³ Gyermekvédelmi Egyezmény 23. cikk b) pont; Brüsszel IIa rendelet 11. cikk (2) bek. és (5) bek., 23. cikk b) pont, 41. cikk b) és c) pont, 42. cikk a) pont

¹⁴ Gyermekvédelmi Egyezmény 29-39. cikk; Brüsszel IIa rendelet 53-58. cikk; Gyermekelviteli Egyezmény 6-7. cikk

¹⁵ Gyermekvédelmi Egyezmény 23. cikk d) pont; Brüsszel IIa rendelet 23. cikk a) pont

¹⁶ Gyermekvédelmi Egyezmény 22. cikk; NMJ Kódex 12. §

a közrend szerepe jellemzően visszaszorulóban van, különösen az uniós tagállamok egymás közötti relációjában. Erre is figyelemmel lényeges, hogy az új Brüsszel IIa rendeletben a közrenden alapuló megtagadási ok megőrzésre került,¹⁷ így az uniós tagállamokban a közrend nyilvánvaló sérelme esetén a szülői felelősségről szóló külföldi határozat elismerése és végrehajtása iránti kérelem elutasítható.

Az egyes nemzetközi magánjogi aspektusokat illetően: *a joghatóságnak* - főszabály szerint - a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti fórumhoz telepítése mögött a gyermek szempontjainak a középpontba helyezése áll, hiszen amellet, hogy a gyermekhez legközelebbi fórum a tényállást, illetve a bizonyítékokat jobban és gyorsabban fel tudja térképezni, a gyermek eljárásban való részvételére és az érdekeinek megfelelő döntésre is nagyobb esély van. Az egységes joghatósági szabályokkal elérhető, hogy a jogvitával valódi kapcsolódást mutató fórum hozzon döntést, biztosítva a tisztességes és hatékony eljárást. A joghatósági okok ésszerű limitálása csökkenti a versengő joghatóság esélyét, továbbá hozzájárul a *forum shopping* jelenség, illetve az egymással ellentétes döntések visszaszorításához. Az *alkalmazandó jog* kijelölésének szabályai a jogalkalmazás egyszerűsítését és gyorsítását célozzák, amelyek eredményeképpen a gyermek tág értelemben vett védelme alapvetően a szokásos tartózkodási helye szerinti állam jogának uralma alá kerül, ahol érdekei jellemzően koncentrálódnak és a bizonyítás is könnyűszerrel lefolytatható. A *határozatok nemzetközi forgalmának* rendszeréről elmondható, hogy az alapvetően a *jogfolytonosság elősegítését* célozza, amit csupán kevés, az alapjogok és a jogbiztonság védelmét célzó kivétel tör át.

Mindemellett a nemzetközi magánjogi szabályozásba bizonyos fokú *elasztikusság* is be van kódolva, valamelyest teret hagyva a tényállás sajátosságainak a kezelésére; ezáltal a gyermekjogi megfontolások is *egyediesített* módon megjeleníthetők és a jogalkalmazás jobban az érintett gyermek érdekeihez igazítható. Így például a joghatóságot illetően a szokásos tartózkodási hely szerinti fórum helyett kivételesen más állam hatósága is eljárhat, ha ez a gyermek érdekében áll (az ügy áttétele alkalmasabb fórumhoz),¹⁸ az alkalmazandó jog körében a *lex fori* helyett külföldi jog alkalmazására is lehetőség nyílik,¹⁹ feltéve, ha az üggyel szoros kapcsolatot mutató más külföldi jog közrehatása révén a gyermeki érdek jobban előmozdítható, továbbá a külföldi határozatok érvényre juttatása alapvető garanciális eljárási hiányosságok esetén – ideértve az alapjogi aggályokat is - megakadályozható lehet.²⁰ Mindezekben szépen tükröződik a gyermeki jogok nemzetközi magánjogra gyakorolt hatása.

4. A *Gyermekvédelmi Egyezmény* előremutató folyamatokat indít el a gyermekjogok vonatkozásában, amit az ennek alapjaiból kinőtt Brüsszel IIa rendelet uniós viszonylatban továbbvisz. A *Brüsszel IIa rendelet* a határozatok Unión belüli forgalmát igyekszik minél gördülékenyebbé tenni, abból a megfontolásból, hogy ez segíti legjobban elő az alapszabadságok működését, különös tekintettel a személyek szabad áramlására. Ennek szellemében egységesíti a joghatósági okokat, és tovább egyszerűsíti a más tagállamból származó határozatok elismerésének és végrehajtásának szabályait, így ezek tekintetében csupán néhány alapvető garancia kérhető számon (megtagadási okok).²¹ A rendelet alapján a

¹⁷ Új Brüsszel IIa rendelet 39. cikk 1/a. bek. és 41. cikk

¹⁸ Gyermekvédelmi Egyezmény 8-9. cikk; Brüsszel IIa rendelet 15. cikk

¹⁹ Gyermekvédelmi Egyezmény 15. cikk (2) bek.; NMJ Kódex 34. cikk (2) bek.

²⁰ Gyermekvédelmi Egyezmény 23. cikk (2) bek.; Brüsszel IIa rendelet 23. cikk és 31. cikk (2) bek.; NMJ Kódex 109. § és 121. §

²¹ Brüsszel IIa rendelet 23. cikk, 28. cikk és 31. cikk (2) bek.

más tagállamból származó határozat végrehajtása iránt megkeresett tagállami fórum az alapeljárás fölött korlátozott terjedelmű utólagos kontrollt gyakorolhat azzal, hogy az érdemi felülvizsgálat kizárt.²² Ez alól a különleges elbírálásban részesített ún. privilegizált határozatok (kapcsolattartásról és visszavételről szóló határozatok) kivételt képeznek,²³ ezek tekintetében a rendelet – a későbbi végrehajtható határozattal való összeférhetetlenséget leszámítva - quasi automatikus végrehajtást rendel el. A Brüsszel IIa rendelet a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti fórum tekintetében nagyfokú autonómiát enged. Mindezek mögött a *kölcsönös bizalom*, az ezen alapuló *kölcsönös elismerés elve*, valamint a tagállamok közötti *szorosabb együttműködés* húzódik meg.

A Brüsszel IIa rendelet számos konkrét esetet megnevez, amikor a legfőbb gyermeki érdek vizsgálatára és annak figyelembevételére a rendelet kontextusában felmerülő eljárásjogi kérdésekkel összefüggésben sor kerülhet.²⁴ Mindemelllett az *egyszerűsítésében* megnyilvánuló uniós trend az alapjogok védelme szemszögéből aggályokat ébreszt.²⁵ A *Gyermekekviteli Egyezményt* magába integráló és azt több vonatkozásban megszigorító Brüsszel IIa rendelet gyors és hatékony eljárást szorgalmazó, 'teljesítményorientált' szabályai kiváltképpen magukban hordozzák az alapjogokkal való potenciális összeütközés lehetőségét.

5. Az *EUB tevékenységét* érdeklődő várakozás övezi, hiszen az Alapjogi Chartában lefektetett gyermeki jogok gyakorlatban való működéséhez azok EUB általi kibontása szükséges. Az EUB kifejezetten kiáll a Gyermekjogi Egyezménynek és az Alapjogi Chartának az uniós jog alkalmazása, illetve értelmezése kapcsán való figyelembevétele mellett,²⁶ és azt is kinyilvánította, hogy az uniós tagságból eredő kötelezettségek nem kerülhetnek ellentmondásba a tagállamok nemzeti jogon, illetve nemzetközi jogon alapuló kötelezettségeivel.²⁷ Az EUB az EJEE-t szintén az uniós jog alapelvi forrásaként²⁸ kezeli. A tagállamok csatlakoztak a vonatkozó legrelevánsabb nemzetközi jogi eszközökhöz, ami stabil nemzeti szintű védelem és garancia meglétét feltételezi, maga az Unió azonban nem részese a vonatkozó alapjogi tárgyú nemzetközi jogi eszközöknek, így sem a Gyermekjogi Egyezménynek, sem az EJEE-nek.

Az EUB több ízben kifejtette, hogy a Brüsszel IIa rendelet, illetve a nemzeti jog ezzel összefüggésben való értelmezése során az *uniós jog hathatós megvalósulását* tartja szem előtt.²⁹ Az uniós jog – mint *lex specialis* - kölcsönös bizalomra alapozott hatékony végrehajtásának nyilvánvaló előtérbe helyezése azonban esetenként mintha az Alapjogi Charta gyermeki

---

²² Uo. 31. cikk (2) bek.

²³ Uo. 40-42. cikkek

²⁴ Uo. 12. pbek., 11. cikk (2) és (4) bek., 12. cikk, 15. cikk, 23. cikk a) és b) pont, 41. cikk 2/c. pont, 42. cikk 2/a. pont

²⁵ Paul BEAUMONT and Emma JOHNSTON: Can Exequatur be Abolished in Brussels I whilst retaining Public Policy Defence, Geneva, Journal of Private International Law, 2010. 249-279; Gilles CUNIBERTI and Isabelle RUEADA: Abolition of Exequatur. Addressing the Commission's Concerns, Heidelberg, RabelsZ, 2011. 286-316.; Peter SCHLOSSER: The Abolition of Exequatur Proceedings – Including Public Policy Review?, Köln, IPRax, 2010. 101-104.

²⁶ Detiček ügy 53-59. p.; C-400/10 (2010) PPU. sz. J. McB v. L. E. ügy, ECLI:EU:C:2010:582., 60. p.; Zarraga ügy 60. p.; C-540/03. sz. European Parliament v. Council ügy, ECLI:EU:C:2006:429., 37. p.

²⁷ Például C-4/73. sz. Nold, Kohlen und Baustoffgroßhandlung v. Commission of the European Communities ügy, ECLI:EU:C:1974:51, 13. p.

²⁸ Például C-274/99. sz. Conolly v. Commission ügy, ECLI:EU:C:2001:127, 37. p.; C-94/00. sz. Roquette Frères ügy, ECLI:EU:C:2002:603, 25. p.; C-64/00. sz. Booker Aquacultur ügy, ECLI:EU:C:2003:397, 65. p.; BLUTMAN László: Az Európai Unió joga a gyakorlatban, Budapest, HVG-ORAC, 2013. 519.

²⁹ Rinau ügy 82. p.; C-256/09. sz. Bianca Purrucker and Guillermo Valles Pérez ügy, ECLI:EU:C:2010:437., 99. p.; Zarraga ügy 55. p.; Detiček ügy 34. p.

jogokról szóló generálklauzuláját előbbinek alávetett szerepbe szorítaná vissza, és e megközelítésnek a gyermeki jogok sajnálatos módon áldozatul eshetnek.

A jogesetek alapján arra lehet következtetni, hogy noha az EUB joggyakorlatában a gyermeki jogok egyre hangsúlyosabban jelennek meg, de nem elsődleges prioritási tényezőként. Az EUB leginkább az uniós jogszabály szolgai módon³⁰ való védelmezése mellett tette le a voksát, és döntéseiben a kölcsönös elismerés maradéktalan támogatása mellett a gyermeki jogok Alapjogi Charta által is garantált védelme viszonylagos és kevésbé meghatározó. Mindemellett biztató jelnek tekinthető, hogy az utóbbi időben született döntésekben a legfőbb gyermeki érdek – legalábbis hivatkozás szintjén – gyakrabban látótérbe kerül.³¹

6. A gyermeki jogok védelme terén az *EJEB szerepe* a legmértvadóbb, amely kapcsán széleskörű joggyakorlattal rendelkezik, különösen a családi élethez való jog kontextusában. A Gyermekjogi Egyezmény egyértelmű befolyást gyakorolt az EJEB joggyakorlatára. Az EJEB a Gyermekjogi Egyezményre hivatkozással építette fel a saját joggyakorlatát, miáltal megalapozta a gyermekjogok EJEE-en nyugvó komplementáris védelmét. Minthogy a Gyermekjogi Egyezmény saját bírósággal nem lett 'felvértezve', az EJEB gyermekjogi bírászkodásának különös jelentősége van, mivel az egységes jogértelmezés segítése mellett jogi kötőerővel bíró igazságszolgáltatási tevékenységet is kifejt. Az EJEB alapjogokra összpontosított megközelítése eleve kedvezőbb terepet képez az adott tényállásra vetített, egyéni értékelésre.

Azzal együtt, hogy arányaiban viszonylag eleve kevés nemzetközi magánjogi vonatkozású ügy jut el az EJEB-hoz, olybá tűnik, hogy az EJEB attitűdje e terület tekintetében mintha tartózkodó lenne, ami egyfajta bizonytalansággént is értelmezhető;³² ez csökkenti az alapjogi befolyás esélyeit. Az EJEB asztalára került jogesetek többsége a határozatok elismerését és végrehajtását érinti. Az EJEB joggyakorlatából levezethetően az EJEE-ből a részes államokra háruló kötelezettségek alól a nemzetközi magánjogi aspektusok, így a külföldi határozat érvényre juttatása sem képezhet kivételt,³³ ami azt jelenti, hogy a jogsértő határozat végrehajtása miatti felelősség elviekben megállapítható lehet. A jogesetek alapján látható, hogy az EJEE-ből eredő kötelezettségekből egyrészt a külföldi határozatok joghatásainak elfogadása,³⁴ másrészt azok megtagadása is következhet.³⁵ Az uniós vonatkozású ügyeket illetően az EJEB joggyakorlatának végső kicsengése – egyes alkalmi elhajlásoktól eltekintve³⁶ - az, hogy általánosságban tiszteletben tartja a vonatkozó uniós szabályozást.³⁷

---

³⁰ James J. FAWCETT, Máire Ní SHÚILLEABHÁIN and Sangeeta SHAH: Human Rights and Private International Law, Oxford, Oxford University Press, 2016. 749.

³¹ Lásd például C- 455/15. sz. P. v. Q. ügy, ECLI:EU:C:2015:763., 39. p., 53. p.; C-215/15. sz. Gogova ügy, ECLI:EU:C:2015:725., 66. p.; C-565/16. sz. Saponaro ügy, ECLI:EU:C:2018:265., 39-40. p.; C-111/17. sz. O. L. v. P. Q. ügy, ECLI:EU:C:2017:436., 50. p., 66-68. p.

³² FAWCETT, SHÚILLEABHÁIN, SHAH i. m 880.

³³ Louwrens R. KIESTRA: The Impact of the European Convention on Human Rights on Private International Law, New York, Springer, 2014. 298.

³⁴ Wagner and J. M. W. L. v. Luxemburg ügy, no. 76240/01., 2007. 06. 28.; Négrepontis-Giannisis v. Greece ügy, no. 76240/08, 2011. 05. 03.

³⁵ Például Pellegrini v. Italy ügy, no. 30882/96, 2001. 10. 20.; Eskinazi and Chelouche v. Turkey ügy, no. 146000/05, 2005. 12. 06.

³⁶ Lásd Neulinger and Shuruk v. Switzerland ügy, no. 41615/07., 2009. 01. 08.

³⁷ Maria Caterina BARUFFI: A child-friendly area of freedom, security and justice: work in progress in international child abduction cases, Geneva, Journal of Private International Law, 2018, vol. 14/3., 407.

Az EJEK kétségtelenül jelentős mértékben hozzájárult a gyermekjogoknak, mint védendő értéknek a megszilárdulásához és továbbfejlesztéséhez. Az EJEK a Gyermekjogi Egyezményt az EJEK értelmezési forrásaként használja,³⁸ és ezáltal rendelkezéseit a saját norma-, illetve joggyakorlata részévé tette. Az EJEK joggyakorlatában a Gyermekjogi Egyezmény gyakran hivatkozott forrás, és az EJEK dinamikus jogértelmezése is közrejátszott abban, hogy az EJEK a gyermekjogok hatékony eszközének tekinthető.³⁹ Mindemellett a gyermeki jogok következetes és koherens EJEK általi védelme tekintetében kétségek is megfogalmazódnak.⁴⁰ Ezzel összefüggésben olyan vélemény is napvilágot lát, miszerint a gyermeki jogok EJEK általi védelme szignifikáns és átfogó eredményekben nem manifesztálódik.⁴¹

7. Az EJEK-ben, illetve az Alapjog Chartában foglalt jogok közül témánk szempontjából a *családi élethez való jog* van kiemelt jelentősége. Az Alapjog Charta családi élethez való jogról szóló 7. cikke azonos jelentéstartalommal és hatállyal bír, mint az EJEK vonatkozó 8. cikke, ezért azzal megegyező értelmezési tartományba vonható.⁴² A két jogforrás kiegyensúlyozott kezelését segíti az is, hogy az EJEK joggyakorlatában kifejlesztett elvek hivatkozási alapként szolgálnak az Alapjog Charta tekintetében is.⁴³ A családi élethez való jogot illetően tekintettel kell lenni arra, hogy ez nem abszolút jog, így a jogszabályi keretek között korlátozásnak lehet helye.⁴⁴ Sok ügyben nehézséget okoz az egymással versengő különböző alapjogok egyidejű érvényre juttatása; az érintettek – szülő, gyermek, állam – közötti esetleges érdekösszeütközés esetén a döntéshozónak a megfelelő egyensúly megtalálására kell törekednie.⁴⁵

A gyermekek jogellenes külföldre vitelével kapcsolatos ügyek a mintapéldái a gyermeki alapjogok és szülői felelősség nemzetközi magánjogi vonatkozásairól szóló normák kölcsönhatásának. Minthogy a gyermekek jogellenes külföldre vitelével kapcsolatos ügyekben felmerült viszonylag gyakori alapjogi panaszok a vizsgálódás széles tárházát nyújtják, az EJEK elsősorban ezekkel összefüggésben fejtette ki álláspontját; ennél fogva az alapjogi hatások e területen jobban átláthatók. Ezekben az ügyekben az EJEK 'megengedőbb' tendenciájú értelmezésének lehetünk tanúi. E körben a nehézség forrása az, hogy a Gyermekelviteli Egyezmény, illetve ennek nyomán a Brüsszel IIa rendelet a jogellenesen külföldre elvitt gyermek érdekét a szokásos tartózkodási helye szerinti államba való mielőbbi visszavitele útján szándékozik megvalósítani, míg az EJEK - a Gyermekjogi Egyezményre alapozva - a gyermeki érdek átfogóbb megközelítését vonná maga után, ami a szülői érdekekkel való megfelelő kiegyensúlyozást igényel.

---

³⁸ Wagner and J. M. W. L. v. Luxemburg ügy 120. p.

³⁹ Adeline GOUTTENOIRE: Les mineurs et la Convention Européenne des droit de l'homme, In: Catherine GAUTHIER, Marie GAUTIER, Adeline GOTTENOIRE (szerk.): Mineurs et droit européens, Paris, Éd. Pédone, Collection Droits Européens, 2012. 9.

⁴⁰ Alapjogi Ügynökség: Kézikönyv a gyermekjogokra vonatkozó európai jogról, Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2016. 31.

⁴¹ GAUTHIER (2012a) i. m. 28.

⁴² J. McB v. L. E. ügy 53. p.

⁴³ FAWCETT, SHÜILLEABHÁIN, SHAH i. m. 747.

⁴⁴ EJEK 8. cikk (2) bek.

⁴⁵ Iglesias Gil and A. U. I. v. Spain ügy, no. 56673/00., 2003. 04. 29., 48. p.; Ignaccolo-Zenide v. Romania ügy, no. 31679/96, 2000. 01. 25., 94. p.; Maumousseau and Washington v. France ügy, no. 39388/05., 2007. 12. 06., 62. p., 74. p.; Neulinger and Shuruk v. Switzerland ügy 134. p.

Az EJEB jogellenes elvitelt érintő döntéseiből kiolvashatóan az EJEB értelmezési forrásként használja a Gyermekelviteli Egyezményt,⁴⁶ és a Brüsszel IIa rendeletet egyaránt,⁴⁷ így az EJEE-nek a családi élethez való jogról szóló 8. cikkéből fakadó pozitív (tevéleges) kötelezettségeket ezek tükrében interpretálja. Itt egyértelműen kimutatható a nemzetközi magánjogi szabályozás hatása az EJEB alapjogi értelmezésére. Az EJEB a családi élethez való jog fókuszába az állam oldalán jelentkező pozitív kötelezettségként a szülővel való együttlét helyreállítását helyezi, ami a gyermek jogellenes külföldre vitele esetében a gyermek visszavételére irányuló intézkedések megtételét kívánja meg. Ennek megfelelően, az EJEB – közvetlen - magából az EJEE-ből vezeti le a gyermek visszavételét elrendelő határozatok gyors és hatékony végrehajtásának kötelezettségét. Az EJEB azt is kifejezetten kimondja, hogy mindaddig, amíg a visszavételről szóló döntés érvényben van, az alapján fennáll a vélelem, hogy a visszavétel a gyermek érdekeit szolgálja.⁴⁸ E logika mentén, ha a visszavételről szóló döntést a későbbiekben újabb döntés nem változtatja meg, akkor a visszavétel akár több év után is a gyermek érdekében állna; ez abszurd helyzetekhez vezethet, hiszen ilyen esetekben a gyermeket gyakran úgy kellene kiadni a másik államban élő szülőnek, hogy évek óta nem találkozott vele, sőt esetleg nem is ismeri.⁴⁹ Ugyanakkor - ellentmondásos módon - az EJEB egyes döntéseiben – így például a *K. J. v. Poland ügyben* - olyan értelmezés is fellelhető, miszerint a gyermek elvitelét követően eltelt hosszabb idő – az adott ügyben három és fél év - esetében az EJEB elmarasztaló döntéséből nem következik a visszavétel kötelezettsége,⁵⁰ annak ellenére, hogy a késedelem az eljárás elhúzóására vezethető vissza. Utóbbi megközelítés a gyermek érdekeinek elsődlegességével támasztható alá.

Az EJEB joggyakorlatának domináns üzenete tehát – a *Neulinger and Shuruk v. Switzerland ügy* által megjelenített kivételtől eltekintve - a Gyermekelviteli Egyezmény koncepciójának lekövetése. Az EJEB által a Neulinger ügyben megfogalmazott, a családi élet alapos feltárására vonatkozó elvárása a Gyermekelviteli Egyezmény szerinti summás eljárással valóban aligha egyeztethető össze. Ennek tulajdonítható, hogy a Neulinger ügy kapcsán furcsa módon inkább az alapjogok túlzott befolyásától való „féltség”⁵¹ vetődött fel. Mindazonáltal a Neulinger ügy és az ehhez hasonlóan elbírált néhány másik ügy is rávilágít arra, hogy a visszavétel gyors elrendelése a gyermek legfőbb érdeke prizmájából nézve korántsem mentes az ellentmondásoktól. Az *X. v. Latvia ügyből*⁵² az EJEB részéről - egyfajta korrekcióként – a Gyermekelviteli Egyezmény szelleméhez jobban illeszkedő, a hagyományoshoz közelebb álló szemlélet olvasható ki, amely egyúttal – az adott keretek között - a gyermeki jogok érvényre juttatására is alkalmas lehet, hiszen összebékítheti a nemzetközi magánjogi szabályozás sajátosságait az alapjogi követelményekkel. Utóbbi ügyben az EJEB kiemelten foglalkozik a gyermeki érdekek értékelésével, amire a bíróság megítélése szerint az egyezményben meghatározott kivételek körében kerülhet sor. Remélhetőleg ez a megközelítés nagyobb erőfeszítésekre ösztönzi majd az eljáró fórumokat a gyermeki érdekek felderítésére ezekben az

⁴⁶ Például *Ignaccolo-Zenide v. Romania ügy* 95. p.; *Sylvester v. Ausztria ügy*, no. 40104/98., 2003. 04. 24., 72. p.

⁴⁷ *Shaw v. Hungary ügy*, no. 6457/09, 2011. 07. 26., 68. p.

⁴⁸ *Tonello v. Hungary ügy*, no. 46524/14., 2018. 04. 24., 76 p.; ehhez hasonlóan lásd *M. A. v. Austria ügy*, no. 4097/13., 2015. 01. 15., 136. p.; *Severe v. Austria ügy*, no. 53661/15, 2017. 09. 21., 110. p.

⁴⁹ Lásd például *Tonello v. Hungary ügy*

⁵⁰ *K. J. v. Poland ügy*, no. 30813/14., 2016. 03. 01., 76. p.; az EJEB hasonló eredményre jut a *Neulinger ügyben* is, ld. 145. p.

⁵¹ FAWCETT, SHÚILLEABHÁIN, SHAH i. m 859.

⁵² *X. v. Latvia ügy*, no. 27853/09., 2013. 11. 26.

ügyekben. Ezzel egyidejűleg azonban e döntés nyomán a gyermek visszavitele tárgyában eljáró bíróságok mérlegelési jogköre is leszűkül. Az EJEB az X. v. Latvia ügyben kikristályosított irányvonalat több más ügyben is tovább vitte (*Efthymiou ügy*,⁵³ *Penchevi ügy*, *Rouiller ügy*, *Gajtani ügy*,⁵⁴ *Blaga v. Romania ügy*,⁵⁵ *Ferrari v. Romania ügy*⁵⁶, *G.S. v. Georgia ügy*⁵⁷).

Az EJEB számos ügyben állapította meg az EJEE családi élethez való jogról szóló 8. cikke szerinti sérelmet azon az alapon, hogy az érintett állam nem tett adekvát és hatékony lépéseket a jogellenesen elvitt gyermek visszavitele érdekében.⁵⁸ Az EJEB úgy foglalt állást, hogy az EJEE-ből az államra háruló pozitív kötelezettségek a Gyermekelviteli Egyezmény szerinti visszavitel iránti eljárás gyors lefolytatását követelik meg, ennek megalapozott indok nélküli elhúzódása a 8. cikk sérelmét eredményezi.⁵⁹ A gyors fellépés szükségessége gyakran az eljárások hatékonyságának egyik mércéjeként jelenik meg, hiszen az időmúlásnak ezekben az ügyekben visszafordíthatatlan következményei lehetnek a szülő-gyermek kapcsolatra nézve.⁶⁰ Több ügy tanúsága szerint a késedelem önmagában is alapot képez az állam EJEE-ből fakadó pozitív kötelezettségei nemteljesítésének megállapítására.⁶¹ A külföldi határozat végrehajtása kapcsán az EJEB szintén elvárásként fogalmazta meg a megfelelő és hatékony végrehajtási intézkedések meglétét, figyelemmel az ügy sürgősségére,⁶² így – többek között - a végrehajtást akadályozó, adott esetben a gyermeket bűjtató kötelezett együttműködése hiányának szankcionálását.⁶³ A végrehajtásnak a gyermek bűjtatása miatt való elmaradása esetén a végrehajtás szerinti állam felelőssége csak akkor nem állapítható meg, ha rendszeres és tényleges erőfeszítéseket tett a felkutatás érdekében.⁶⁴ Az EJEB mindemellett arra az álláspontra helyezkedett, hogy gyermekeket érintő ügyekben kényszerintézkedések limitáltan alkalmazandók, figyelemmel az érintettek jogaira és jogos érdekeire, különös tekintettel a gyermek legfőbb érdekeire. A gyermekek elleni kényszerintézkedéseket lehetőség szerint el kell kerülni, de a szülők nyilvánvalóan jogellenes magatartása esetén nem zárhatók ki.⁶⁵ Ennek megfelelően az EJEB a családi élethez való jogról szóló 8. cikkel nem tartotta

---

⁵³ *Phostira Efthymiou and Ribeiro Fernandes v. Portugalia ügy*, no. 66775/11, 2015. 02. 05.

⁵⁴ *Gajtani v. Switzerland ügy*, no. 43730/07, 2014. 09. 09.

⁵⁵ *Blaga v. Romania ügy*, no. 54443/10., 2014. 07. 07.

⁵⁶ *Ferrari v. Romania ügy*, no. 1714/10, 2015. 04. 28.

⁵⁷ *G.S. v. Georgia ügy*, no. 2361/13., 2015. 07. 21.

⁵⁸ Például *Ignaccolo-Zenide v. Romania ügy* 101-113. p.; *Cavani v. Hungary ügy*, no. 5493/13, 2014. 10. 28., 55-62. p.; *Iglesias Gil and A. U. I. v. Spain ügy* 52-62. p.; *Maire v. Portugal ügy*, no. 48206/99, 2003. 06. 26., 69-78. p.; *Bianchi v. Switzerland ügy*, no. 7548/04., 2006. 06. 22., 92-99. p.; *Monory v. Romania and Hungary ügy*, no. 71099/01., 2005. 05. 04., 72-85. p.; *Ferrari v. Romania ügy* 44-56. p.; *Shaw v. Hungary ügy* 70-77. p.; *Raw and Others v. France ügy*, no. 10131/11., 2013. 03. 07., 84-95. p.; *M. A. v. Austria ügy* 109. p., 126-131. p., 135-137. p.; *V. P. v. Russia ügy*, no. 61362/12., 2014. 10. 23., 154. p.

⁵⁹ *G. S. v. Georgia ügy*, no. 2361/13., 2015. 07. 21., 63. p.; *G. N. v. Poland ügy*, no. 2171/14., 2016. 07. 19., 68. p.; *K. J. v. Poland ügy* 72. p.; *Carlson v. Switzerland ügy*, no. 49492/06., 2008. 11. 08., 76. p.; *Karrer v. Romania ügy*, no. 16965/10., 2012. 02. 21., 54. p.; *R. S. v. Poland ügy*, no. 63777/09., 2015. 07. 21., 70. p.; *Blaga v. Romania ügy* 83. p.; *Monory v. Romania and Hungary ügy* 82. p.

⁶⁰ Például *R. S. v. Poland ügy* 70. p.; *K. J. v. Poland ügy* 72. p.; *Josuf Caras v. Romania ügy*, no. 7198/04, 2006. 07. 27., 38. p.; *Penchevi v. Bulgaria ügy*, no. 77818/12., 2015. 10. 02., 58. p.

⁶¹ *Shaw v. Hungary ügy* 72. p.; *G. S. v. Georgia ügy* 63. p.; *G. N. v. Poland* 68. p.; *Carlson v. Switzerland ügy* 76. p.; *Karrer v. Romania ügy* 54. p.; *R. S. v. Poland ügy* 70. p.; *Blaga v. Romania ügy* 83. p.; *Monory v. Romania and Hungary ügy* 82. p.

⁶² *V. P. v. Russia ügy* 154. p.

⁶³ *Maire v. Portugal ügy* 74-78. p.; *Maumousseau and Washington v. France ügy* 83. p.

⁶⁴ *Ignaccolo-Zenide v. Romania ügy* 109. p.; *H. N. v. Poland ügy*, no. 77710/01, 2005. 09. 13., 80-82. p.; *Cavani v. Hungary ügy* 60. p.

⁶⁵ Például *Cavani v. Hungary ügy* 59. p.; *Shaw v. Hungary ügy* 67. p.

összeegyeztethetetlennek a gyermek karhatalom útján való átadására irányuló intézkedést.⁶⁶ Kardinális a döntések megfelelő indokolása, hiszen ez az EJEE-re alapozott jogsérelem megállapításához elengedhetetlen.⁶⁷

A gyermekek jogellenes külföldre való elvitelével összefüggésben az EJEB által követett határozott irányvonal tehát a *visszatartó hatásra való törekvés*.⁶⁸ Ugyanakkor a gyermekekre vonatkozó ügyekben a gyermek legfőbb érdekei elsődlegességet kell(ene) élvezzenek, amihez az egyedi elbírálás nélkülözhetetlen. Mindazonáltal az ezzel kapcsolatban kialakított szabályozás alapján, annak eleve korlátozott keretei között az alapjogok szűk keresztmetszetben tudnak érvényre jutni. A *status quo ante* helyreállítására fókuszáló és a gyors eljárás követelményét támasztó és számonkérő szisztéma nagymértékben behatárolja a visszavitel tárgyában eljáró fórum lehetőségeit.

Általános jelleggel megállapítható, hogy az EJEB keresi a módját a Gyermekelviteli Egyezményvel összhangban álló jogértelmezésre, ekként az alapjogi kérdéseket a nemzetközi magánjogi norma – néhol esetlegesen egyenetlen szövésű - szűrőjén keresztül veszi szemügyre. Hasonlóképpen, az uniós jog kontextusában – a Brüsszel IIa rendelet alapján – akceptálja azt, hogy a gyermek visszaviteléről szóló, másik tagállamból származó határozat végrehajtása az uniós jogból fakadó kötelezettség, és a végrehajtás fázisában a határozathozatal tagállamában történt esetleges jogsértéseket 'elnezi'. A Brüsszel IIa rendelet az ún. felülvizsgálati mechanizmus keretében *quasi automatikus kötelezettséget* keletkeztet a gyermek kiadását elrendelő, tanúsítvánnyal ellátott másik tagállambeli határozat végrehajtására, a mögöttes alapeljárás feletti ellenőrzés nélkül.⁶⁹ Ez - az EJEE tükrében - gyakran ellentmondásos helyzeteket eredményez. Az EJEB úgy foglalt állást, hogy a visszavitelről szóló, felülvizsgálati mechanizmus folytán született határozat uniós rendelet szerinti mechanikus végrehajtása nem sérti az EJEE 8. cikkét, tekintve, hogy a családi élethez való jog korlátozása a Brüsszel IIa rendelet szerinti jogilag legitim indokon alapul.⁷⁰ A végrehajtás iránt megkeresett tagállam az uniós jog által előírt kötelezettségét teljesíti a külföldi határozat végrehajtása során, és ezzel összefüggésben mérlegelési lehetősége nincs; a vélt alapjogi sérelem a határozathozatal szerinti tagállamban orvosolható. Az EJEB e stratégiájának hátterében az ún. *Bosphorus doktrína*⁷¹ áll, miszerint vélelmezhető, hogy az uniós jog az EJEE-ben garantálttal azonos szintű alapjogi védelmet nyújt.⁷² Ebből kifolyólag az EJEB olvasatában a végrehajtás iránt eljáró tagállami fórum az EJEE mércéje szerint eleve alapjog-konformnak tekintett uniós jognak eleget téve – konkrétan a más tagállamból származó, alapjogilag akár aggályosnak tekinthető határozat végrehajtásával - jogszerűen jár el, azaz az uniós jogból eredő kötelezettségek teljesítése nyomán bekövetkezett esetleges jogsértésekért nem tehető felelőssé.

Következésképpen, a gyermekek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben az EJEE és a Gyermekelviteli Egyezmény egymással szinkronizált alkalmazása lényegében úgy valósulhat meg, ha a visszavitel elrendelésére nem automatikusan kerül sor,⁷³ ugyanakkor az egyedileg érintett gyermek érdekeinek prioritizálása a visszavitel elrendelésének megtagadásáról szóló – a

⁶⁶ Maumousseau and Washington v. France ügy 85. p.

⁶⁷ Ferrari v. Romania ügy 48. p.; G. S. v. Georgia ügy 47. p.

⁶⁸ Povse ügy 43. p., 63. p.; Rinau ügy 52. p.; Detiček ügy 49. p.

⁶⁹ Brüsszel IIa rendelet 47. cikk (2) bek.

⁷⁰ Például Povse v. Austria ügy, no. 3890/11., 2013. 06. 18., 73. p.

⁷¹ Bosphorus Hava Yollari Turizm VE Ticaret Anonim Sirketi v. Ireland ügy, no. 45036/98, 2005. 06. 30.

⁷² Povse v. Austria ügy 103. p.

⁷³ Például Neulinger and Shuruk v. Switzerland ügy 138. p.; Maumousseau and Washington v. France ügy 72. p.

Gyermekelviteli Egyezményben taxatíván megnevezett – kivételes indokok körében történhet meg,⁷⁴ e kivételeket azonban megszorítóan kell értelmezni. A gyermeki érdek a kivételek gondos érdemi vizsgálatát és értékelését teszi szükségessé. E körben megemlítendő, hogy az EJEB érvelése szerint az a tény, hogy a visszavitel révén a gyermeket el kellene választani az őt akár hosszabb ideje nevelő szülőtől (a legtöbb esetben az anya), aki őt jogellenesen elvitte - pszichológiai károsodás veszélyére hivatkozással – önmagában nem minősíthető olyan súlyos indoknak, ami megalapozná a visszavitel megtagadását.⁷⁵ A gyermek visszavitelével kapcsolatban felmerülő kockázatok például ideiglenes intézkedések útján valamelyest csökkenthetők (pl. családon belüli erőszak esetén); e tekintetben a Brüsszel IIa rendelet felülvizsgálata előrelépést hoz.

8. *Az alapjogok uniós jogi pillérének hatása leglátványosabban szintén a gyermekek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben mutatkozik meg, bár eredménye e téren limitált. Az EUB az uniós jogalkotó jó és kiszámítható szövetségesének bizonyult, ugyanis több döntésében a gyermek visszavitelének elősegítése, s így a jogellenes magatartásokkal szembeni elrettentés irányába terelte a joggyakorlatot.*⁷⁶ Az EUB a gyermekek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyek speciális jellegét és a kölcsönös bizalmon alapuló szabályok hatékonyságát hangsúlyozza a gyermek gyors visszavitelének az elérése érdekében.⁷⁷ A bizalom zálogaként a másik tagállam visszavitt elrendelő határozatát automatikusan végre kell hajtani, azon alapfeltevés szerint, hogy az ottani eljárás megfelelt a Brüsszel IIa rendelet előírásainak. A Brüsszel IIa rendelet szerinti ún. felülvizsgálati mechanizmus alapján a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam megváltoztathatja annak a tagállami fórumnak a visszavitt megtagadó döntését, ahová a gyermeket elvitték (ahol visszatartották).⁷⁸ Az EUB úgy látja, a Brüsszel IIa rendelet keretében az alapvető jogok védelméről az ún. felülvizsgálati mechanizmus keretében döntést hozó tagállami fórumnak kell gondoskodnia; a gyermek eredeti szokásos tartózkodási helye szerinti tagállami fórum kötelessége – és felelőssége - az Alapjogi Chartában is garantált gyermeki jogok érvényre juttatása. Minden jogorvoslatot, így az alapjogi jogsértésekkel szembeni kifogásokat is a határozathozatal szerinti tagállamban kell eszközölni. Az EUB konzekvens a tekintetben, hogy - az uniós jogszabálynak eleget téve – a másik tagállamból származó, tanúsítvánnyal kísért visszavitelről szóló határozat végrehajtása nem tagadható meg akkor sem, ha alapjogi jogsértések gyanúja merül fel.⁷⁹ Ennek folyományaként az alapjogi visszasságok kivédésére a végrehajtás szerinti fórumnak végeredményben nincsenek eszközei. A gyermek érdekeinek ily módon az uniós jog hatékony végrehajtása mögé való kerülése aggályokat vet fel, hiszen a közvetlenül érintett gyermek individualizált kezelését visszafogja.

Összességében az EUB joggyakorlatában az Alapjogi Chartában rögzített gyermeki jogok vonzatai alapos elemzésének hiánya terén ugyancsak egyfajta vonakodás érzékelhető. Az EUB joggyakorlatában a gyermek legfőbb érdekének primátusa, mint a Brüsszel IIa rendelet jogpolitikai szempontja és az Alapjogi Charta által garantált alapjogvédelem kevésbé

---

⁷⁴ Gyermekelviteli Egyezmény 12. és 13. cikk; X. v. Latvia ügy 101. p.

⁷⁵ K. J. v. Poland ügy 67. p.; G. S. v. Georgia ügy 56. p.

⁷⁶ Lásd Rinau ügy, Povse ügy, Detiček ügy

⁷⁷ Rinau ügy 17. p., 50. p., 52. p., 63. p.; Purucker ügy 72-73. p.; Detiček ügy 45. p., 47. p.; Povse ügy 10. p., 46. p., 70. p., 77-82. p.; Zarraga ügy 21. p.; C- 92/12. PPU sz. Health Service Executive and S. C., A. C. ügy, ECLI:EU:C:2012:255., 102-103. p.

⁷⁸ Brüsszel IIa rendelet 42. cikk

⁷⁹ Rinau ügy 89. p., 109. p.; Zarraga ügy 75. p.; Povse ügy 82. p., 85-86. p.

konkretizálódik. A gyermekek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben az EUB-ról sem mondható el, hogy Alapjogi Charta alapján körültekintő alapjogi tesztet hajtana végre. A végrehajtás iránt megkeresett tagállami fórumnak meg kell bíznia abban, hogy a határozathozatal során az Alapjogi Chartában foglalt jogok ekvivalens és effektív védelmét biztosították.⁸⁰ A kölcsönös bizalom alapfeltételének tekinthető azonos szintű, illetve egyenértékű jogvédelem garantálása hiányában azonban a gyermeki jogok és a kölcsönös bizalom egyaránt csorbát szenvedhet.⁸¹ Az EUB joggyakorlatát illetően tehát summázható, hogy a kölcsönös elismerés elve maradéktalan támogatást kap, a gyermeki jogok Alapjogi Charta által is garantált védelme ehhez képest viszonylag szerényebb szerephez jut. Úgy tűnik mintha a kölcsönös bizalom határt szabna az alapjogi megfontolásoknak. Ennek fényében eltörpül annak a jelentősége, hogy mi lesz a konkrét ügy tényleges kimenetele az abban érintett gyermek tekintetében.⁸²

9. Az *EUB és EJEB tevékenységét együtt szemlélve* felfedezhető egyfajta együttműködés, illetve erre való törekvés, ami egymás ítéleteire figyelésben és azok meghivatkozásában⁸³ nyilvánul meg, bár EUB tekintetében ez inkább deklaratívnak tűnik. A dialógus célja a két bíróság alapjogi ténykedésének a közelítése, a divergáló jogértelmezés elkerülése lenne.⁸⁴ A „jogi diplomácia” ellenére az EUB-t azzal a kritikával illetik, miszerint igyekszik távolságot tartani a strassbourgi joggyakorlattal szemben,⁸⁵ ugyanakkor az uniós tagállamokat kötik az EJEB által kidolgozott jogi sztenderdek.

Ami az EJEB-t illeti, az uniós viszonylatú ügyekben az EJEE, illetve az uniós jog szerinti alapjogi védelem egyenértékűségének vélelmét alkalmazza, és rendszerint⁸⁶ eltekint az alapjogi vizsgálat esetenkénti tényleges lefolytatásától, holott az egyenértékűség vélelme adott ügyben akár meg is dönthető, ha a védelem „nyilvánvalóan elégtelen”-nek bizonyul.⁸⁷ Az EJEB tehát az ekvivalens jogvédelem doktrínája révén igyekezett elkerülni az uniós jog és a nemzetközi jog kollízióját. Az uniós nemzetközi magánjogi normákat nem megkérdőjelezhető ’adottság’-ként kezeli, az uniós norma betűje szerinti eljárást legitimnek vélelmezve azzal, hogy ezek ’alapjogi működését’ ténylegesen nem elemzi. A nemzetközi magánjogi normák alapjogi aspektusból való átvilágításának hiányára is visszavezethető okból e két viszonylat egymással való összefüggései kevésbé átláthatók.⁸⁸ Ennélfogva a gyermekjogi megfontolások döntéshozatalba való beépítésének felelőssége végső soron az egyedi ügyekben eljáró nemzeti bíróságokra marad. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a jogalkalmazók felismerjék a nemzetközi magánjogi normák komplex alapjogi implikációit.

---

⁸⁰ Zarraga ügy 70. p.

⁸¹ RAFFAI Katalin: Néhány gondolat a gyermek meghallgatási jogának érvényesüléséről az Európai Bíróság Zarraga-ügyben született döntése okán, In: FEKETE Balázs, HORVÁTH Balázs, KREISZ Brigitta: A világ mi magyunk vagyunk... Liber Amicorum Imre Vörös, Budapest, HVG-ORAC, 2014. 430-431.

⁸² Lásd Zarraga ügy, Detiček ügy

⁸³ SZABÓ Sarolta: Alapvető jogok védelme és az Európai Unió nemzetközi magánjoga, Budapest, Iustum Aequum Salutare, 2014/2. 51.

⁸⁴ European Parliament: Fundamental Rights in the European Union: The role of the Charter after Lisbon Treaty, European Union, European Parliamentary Research Service, 2015. 13.

⁸⁵ Gráinne de BÚRCA: After the EU Charter of fundamental rights: the Court of Justice as a human rights adjudicator?, Maastricht, Maastricht Journal of European and Comparative Law, Vol. 20, 2013. 172.

⁸⁶ Például Hromadka and Hromadkova v. Russia ügy, no. 22909/10., 2014. 12. 11., 161. p.; Kivételként nevezhető meg a Sneerson and Kampanella v. Italy ügy, no. 14737/09., 2012. 07. 12.; ebben az EJEB megállapította az EJEE 8. cikkének a sérelmét.

⁸⁷ Lásd Ress bíró Bosphorus döntéshez fűzött különvéleménye 3. p., Povse v. Austria 103. p.

⁸⁸ FAWCETT, SHÚILLEABHÁIN, SHAH i. m 881.

A vizsgált jogesetek mindenesetre arra engednek következtetni, hogy mind az EUB, mind az EJEB növekvő figyelmet szentel a gyermeki jogoknak. Ugyanakkor az Alapjogi Charta gyermeki jogokat védő – általánosan alkalmazandó - rendelkezései az EUB joggyakorlatában ez idő szerint még inadekvát módon manifesztálódnak, és a gyermekjogok melletti határozott és konzekvens attitűdről az EJEB vonatkozásában sem feltétlenül beszélhetünk.⁸⁹

10. *A gyermek legfőbb érdeke* számos aspektusban felmerül. Ennek érdemben, a legtágabb értelemben való értékelésére és megállapítására kétségtelenül a szülői felelősség odaítélése, illetve gyakorlása tárgyában indult eljárásban van mód. Ez a gyermek helyzetének alapos felmérését feltételezi, ami alapján lehetőség nyílna a szóba jöhető alternatívák feltérképezésére és az ezek közötti választásra attól függően, hogy melyik szolgálja leginkább a gyermek jólétét. Általában véve a nemzetközi magánjog a maga eszközeivel lényegében a több államot érintő ügyekkel szükségképpen együtt járó kollíziók feloldása, illetve a nemzetközi jellegből fakadó többletnehézségek áthidalása által segíti a gyermeki érdek védelmét. Nemzetközi magánjogi vonatkozású ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a külföldi határozat joghatásainak elismeréséről és végrehajtásáról kell dönten; ezek kontextusában nem közvetlenül a gyermek sorsára vonatkozó érdemi döntéshozatal történik, emiatt a legfőbb gyermeki érdek szerepe relativizálódhat. A külföldi határozat elismerése és végrehajtása körében például nem kerül sor a gyermeki érdek átfogó vizsgálatára, ez legfeljebb a megtagadás körében merülhet fel például a közrend felhívása útján, ha a külföldi határozat joghatásai a gyermek legfőbb érdekeivel nyilvánvalóan ellentétes eredményre vezetnének.⁹⁰ Erre azonban csak rendkívül ritkán és súlyos indokok felszínre kerülésekor van mód.

Amint az a vizsgált jogesetekből kitűnik, az *EUB* a gyermek legfőbb érdekeinek kérdéskörével, ennek lényegi tartalmával jellemzően expliciten nem foglalkozik. Ennek szerepe leginkább a joghatóság kapcsán jelenik meg, kiemelve a gyermekhez legközelebbi fórum általi döntéshozatal jelentőségét,⁹¹ továbbá hivatkozási alapként bukkan fel a gyermek meghallgatásával,⁹² valamint a határozatok elismerésével és végrehajtásával⁹³ összefüggésben. Az *J. McB v. L.E. ügyben*⁹⁴ ugyanakkor az EUB megnevezi a legfőbb gyermeki érdek meghatározásának egyes kritériumait, így a szülők közötti kapcsolat minősége, a gyermek szülőkkal való kapcsolata és a szülők gyermekkel szembeni felelősségvállalása. Egyébiránt úgy tűnik, hogy az EUB a gyermek legfőbb érdekét és annak a konkrét ügyben való érvényesülését sokszor szem elől téveszti.⁹⁵ Az általános és absztrakt védelmet előíró szabálykövetés az egyedi ügyekben e tekintetben gyakran elégtelennek bizonyul.

Bár az *EJEE*-ben kifejezetten nem jelenik meg, az EJEB számos alkalommal alkalmazta a gyermek legfőbb érdekének koncepcióját,⁹⁶ és ennek az EJEE értelmezésébe való beillesztése által segítette a globális meghonosodását. Az EJEB a gyermek legfőbb érdekét az EJEE családi élethez való jogról szóló 8. cikke kontextusában garanciális elemként, értelmezési, illetve értékelési kritériumként használja. A gyermek legfőbb érdeke elsődleges megfontolás tárgyát

---

⁸⁹ GAUTHIER (2012a) i. m. 28.

⁹⁰ Lásd Brüsszel IIa rendelet 23. cikk a) pont; Gyermekvédelmi Egyezmény 23. cikk d) pont

⁹¹ Például *Detiček* ügy 38. p.; *Purrucker* ügy 84.; *C. v. M.* ügy 50. p.; *Gogova* ügy 66. p.; *Saponaro* ügy 39-40. p.

⁹² *Zarraga* ügy 63-64. p., 66-68. p.

⁹³ *Povse* ügy 80-83. p.; *P. v. Q.* ügy 39. p., 53. p.

⁹⁴ *J. McB v. L. E.* ügy 62. p.

⁹⁵ Például *Povse* ügy, *Zarraga* ügy, *Rinau* ügy

⁹⁶ Például *Jeunesse v. The Netherlands* ügy, no. 12738/10, 2014. 10. 03., 118. p.

kell képezze,⁹⁷ amire nézve az EJEB széleskörű konszenzus fennállását nyugtázza.⁹⁸ Az EJEB a Gyermekelviteli Egyezményt, illetve a Brüsszel IIa rendeletet egyaránt olyan jogi eszközként látta, amelyek a gyermek legfőbb érdekét hivatottak előmozdítani, és helyes alkalmazásuk esetén ennek érvényesülését biztosítják. A gyermek legfőbb érdekeinek meghatározása az egyedi körülményektől függ; e tekintetben az EJEB kardinálisnak tartja a családi kapcsolatok fenntartását – kivéve a család erre való alkalmatlanságát -, valamint a biztonságos környezetben való nevelkedést.⁹⁹ Összességében azonban úgy tűnik, hogy az EJEB a gyermek legfőbb érdekéről való megbizonyosodás iránt nem mutatott szilárd és következetes elköteleződést.¹⁰⁰ A legfőbb gyermeki érdek az EJEB joggyakorlatában csak az utóbbi bő egy évtizedben vált jelentőségteljessé.¹⁰¹

11. A gyermeki jogok messzemenő védelme a legbeszédesebb módon *a gyermekeknek az őt érintő döntésekkel összefüggésben való meghallgatása* és véleményük – életkoruktól és érettségüktől függően - figyelembevételére, a döntésekbe való beépítésére irányuló törekvésben nyilvánul meg. A gyermek meghallgatása – az eljárási jogok részeként – kifejezett követelményként jelenik meg a szülői felelősségről szóló nemzetközi magánjogi szabályozásban. Mind a Gyermekvédelmi Egyezmény, mind a Brüsszel IIa rendelet a külföldi határozatok elismerésének és végrehajtásának indirekt feltételül támasztja a gyermek meghallgatását, megtagadási okként nevesítve azt.¹⁰² A Gyermekjogi Egyezmény, illetve ennek nyomán az Alapjogi Charta *lex generalis*ként csupán a keretet adja meg a gyermek meghallgatása tekintetében.¹⁰³ Ennek megfelelően főszabály szerint a véleménynyilvánításra képes gyermek meghallgatásának lehetőségét az őt érintő minden ügyben biztosítani kell. Tekintve, hogy a gyermek meghallgatása is a legfőbb gyermeki érdeknek van alávetve, utóbbi adott esetben igazolhatja a meghallgatás mellőzésének indokoltságát is; ennek tükrében a meghallgatásról egyedileg kell döntenet. Öröndetes, hogy a gyermekek meghallgatása európai viszonylatban egyre inkább általánosan elfogadottá, természetessé válik, és a polemizálás inkább a meghallgatás módjáról, illetve garanciális körülményeiről folyik.

Mindazonáltal a gyermek meghallgatásának számos meghatározó eleme tisztázatlan marad. Így különösen eltérő az egyes államok szabályozása a tekintetben, hogy a gyermeket mikortól tekintik kellően érettnak ahhoz, hogy meghallgassák, illetve milyen egyéb kritériumok mellett teszik lehetővé a meghallgatást. További kérdés az, hogy a gyermek meghallgatása hogyan, milyen feltételek és eljárási garanciák mellett valósulhat meg; erről a hatályos nemzetközi magánjogi szabályozás hallgat, teljesen az eljáró fórum jogára hagyva ezt az aspektust. További értelmezési viták forrása, hogy a meghallgatás lehetősége mikor tekinthető ténylegesen adottnak. Az már a nemzetközi magánjog szféráján túlmutató kérdés, hogy a döntéshozó a gyermek véleményének milyen jelentőséget tulajdonít, illetve az mennyiben van súlyozva.

A gyermeki jogok két eleme, a védelem és a részvétel között kellő egyensúlyt kell létrehozni. A paternalisztikus nézetektől való fokozatos eltávolodás egyre nagyobb teret enged maguknak a gyermekeknek az életükről szóló döntések meghozatalában való részvételre, ugyanakkor a

⁹⁷ Gnahoré v. France ügy, no. 40031/98, 2001. 01. 17., 59.p.; X. v. Latvia ügy 95. p.

⁹⁸ Neulinger and Shuruk v. Switzerland ügy 135. p.; X. v. Latvia ügy 96. p.

⁹⁹ Például Gnahoré v. France ügy 59. p.

¹⁰⁰ FAWCETT, SHÚILLEABHÁIN, SHAH i. m 719.

¹⁰¹ Anette FAYE JACOBSEN: Children's Rights in the European Court of Human Rights – An Emerging Power Structure, Leiden, International Journal of Children's Rights, 2016. 548- 549., 556.

¹⁰² Brüsszel IIa rendelet 23. cikk a) pont; Gyermekvédelmi Egyezmény 23. cikk d) pont

¹⁰³ Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke; Alapjogi Charta 24. cikk (1) bek.

részvétel gyakorlásához – tágabb értelemben az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez - az érintett gyermekek szakszerű tájékoztatása és támogatása szükséges, jogi és egyéb segítségnyújtás útján (saját jogi képviselő, ügygondnok, más segítők). Emellett az egész döntési folyamatot hozzá kell adaptálni a gyermekek szempontjaihoz, illetve a gyermekbarát igazságszolgáltatás kritériumaihoz.

Az *EUB* érvelésében a gyermek meghallgatáshoz való jogának viszonylag szerény szerep jutott, ez részben annak tulajdonítható, hogy a meghallgatásra alapvetően a nemzeti eljárásjog irányadó, és e tekintetben a tagállami fórum nagyfokú mérlegelést gyakorol.¹⁰⁴ Az *EUB* - a Brüsszel IIa rendelet adta alapokon - a gyermek meghallgatáshoz való jogának garantálásához főként a meghallgatással szembeni „tényleges és hatékony lehetőség” követelménykénti előírásával járult hozzá,¹⁰⁵ ennek megmérettetésére azonban nem került sor. Az *EUB* azt is rögzítette, hogy a gyermek meghallgatáshoz való joga nem abszolút; a meghallgatásról az ügyben eljáró fórum dönt a gyermek érdekei függvényében.¹⁰⁶

Ami az *EJEB*-t illeti, több ítéletében kiemelte a gyermek véleményének fontosságát.¹⁰⁷ Mindemellett az *EJEB* által elbírált vonatkozó ügyek kapcsán a gyermek meghallgatáshoz való jogának garantálása voltaképpen szintén kevésbé markáns tényezőként jelenik meg.¹⁰⁸ A gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos ügyekben az *EJEB* joggyakorlatában a jogellenes elvitel kontextusában a gyermek meghallgatáshoz való joga kevésbé látszik hangsúlyosnak. Ezzel összefüggésben az *EJEB* arra az álláspontra helyezkedett, hogy önmagában a gyermek visszavittel szembeni ellenkezése nem feltétlenül alapozza meg a visszavitel megtagadását, még akkor sem, ha a gyermek kellően értettnek tekinthető;¹⁰⁹ e tekintetben tehát más tényezők is közrejátszanak. Ez az álláspont tinédzser korú gyermek a tekintetében vitatható,¹¹⁰ figyelemmel arra is, hogy a Gyermekelviteli Egyezmény a gyermek tizenhat éves koráig alkalmazható. Noha az *EJEB* a gyermekeket érintő ügyekben döntéseiben a gyermeki részvétel támogatása világosan érzékelhető, az ebben rejlő potenciál még kiaknázatlan.¹¹¹

12. Az új *Brüsszel IIa rendelet* több vonatkozásban progresszióként értékelhető és előreláthatólag a gyermeki érdekek erőteljesebb védelmét segítik majd. A szülői felelősséggel kapcsolatos eljárásokkal összefüggésben általános kötelezettségként rögzíti a gyermek meghallgatását.¹¹² A gyermek meghallgatáshoz való jogának tagállamonkénti eltérő értelmezését, illetve az e körüli - *Zarraga ügy* által is jelzett - problémák áthidalását szintén a kölcsönös elismerés révén szándékozik megoldani, miután egységes eljárási minimumszabályokban a tagállamok nem tudtak megegyezni. Ennek megfelelően, az új rendelet alapján a tagállamoknak el kell ismerniük a másik tagállam joga szerinti

---

¹⁰⁴ Ruth LAMONT: *Children's Rights in the European Union: Evaluating the Role of the European Court of Justice*, Bristol, Jordan Publishing, *International Family Law, Policy and Practice*, 2013/1. 70.

¹⁰⁵ *Zarraga ügy* 68. p.

¹⁰⁶ Uo. 64. p.

¹⁰⁷ Például *M. K. v. Greece ügy*, no. 51312/16., 2018. 02. 01., 74. p., 85-87. p., 91-92. p.; *Rouiller v. Switzerland ügy*, no. 3592/08., 2014. 07. 22., 66. p.

¹⁰⁸ Például *Sneerson and Campanella v. Italy ügy* 21. p., 42. p.; *Levadna v. Ukraine ügy*, no. 7354/10, 2010. 04. 27., 2. p.; *Blaga v. Romania ügy* 80. p.

¹⁰⁹ Például *Raw and Others v. France ügy* 94. p.; *Blaga v. Romania ügy* 78-80. p.

¹¹⁰ *A Raw and Other v. France* ügyben az érintett gyermek tizenöt éves volt.

¹¹¹ Ursula KILKELLY: *The CRC and the ECHR: The contribution of the European Court of Human Rights to the implementation of Article 12 of the CRC*, LIEFAARD, Ton, DOEK, Jaap (szerk.): *Litigating the Rights of the Child*, London, Springer, 2014. 207.

¹¹² Új *Brüsszel IIa rendelet* 21. cikk, 39. pbek.

meghallgatást¹¹³ (pl. ki és hogyan hallgatja meg a gyermeket). Ugyanakkor az új rendelet rögzíti, hogy az eljáró fórumnak a meghallgatásra „tényleges és hatékony” lehetőséget kell biztosítania, figyelemmel a gyermek legfőbb érdekeire és az ügy körülményeire. Arra az esetre, ha a gyermek személyes meghallgatása akadályba ütközik, a rendelet bátorítja más alternatív eszközök - videókonferencia, illetve más modern kommunikációs technológiák – alkalmazását.¹¹⁴ Emellett a gyermek meghallgatásának elmaradása a határozat elismerésének és végrehajtásának önálló megtagadási okaként van nevesítve,¹¹⁵ amely ugyan csupán lehetőség, viszont ezáltal a végrehajtás iránt megkeresett fórumnak módja van egyfajta ellenőrzést gyakorolni az alapeljárás fölött, az adott tényállás alapján mérlegelve, hogy a jogszabályban meghatározott kivételek fennállónak tekinthetők-e, és a meghallgatás alapeljárásban való mellőzése jogszerű volt-e.

Az *exequatur* eljárás (végrehajthatóvá nyilvánítás) *megszüntetésével*¹¹⁶ az eljárások az új Brüsszel IIa rendelet alapján várhatóan gyorsabban és egyszerűbben lefolytathatók, ami a gyermek érdekét szolgáló mielőbbi rendezés támogatásaként is felfogható, ez azonban főként a nem vitatott ügyekre helytálló. Ezzel egyidejűleg a biztosítékok megmaradnak, de ezek a végrehajtás fázisában lesznek érvényesíthetők. A tagállamok közötti kölcsönös bizalom elvének megerősítésével párhuzamosan az új Brüsszel IIa rendelet a határozatok forgalmának még szabadabbá tételére törekszik, a megtagadási okok lehető legszükségesebb esetkörökre való leredukálásával.¹¹⁷ Az alapvető eljárási garanciák hiánya a határozat másik tagállamban való elismerését és végrehajtását továbbra is megakadályozhatja,¹¹⁸ kivéve a különleges elbánásban részesített ún. privilegizált határozatokat.¹¹⁹

A gyermek másik tagállamban való elhelyezése esetére az új Brüsszel IIa rendelet - a szülőknél, illetve kivételesen rokonoknál való elhelyezést kivéve - kötelezővé teszi a fogadó állam hozzájárulását, és a fogadó állam hatóságainak – sürgős esetektől eltekintve – az erről szóló döntést három hónapon belül meg kell hozniuk.¹²⁰ Magyar kezdeményezésre - a Gyermejjogi Egyezménynek a gyermek identitásának a figyelembevételére vonatkozó kötelezettség¹²¹ konkretizálásaként - belekerült a rendeletbe egy információcserére vonatkozó szabály,¹²² amely alapján az egyik tagállamban szülői felügyelet nélkül maradt gyermek tekintetében az elhelyezésével összefüggésben tájékoztatás szerezhető be a másik tagállamban élő rokonairól (pl. nagymama) vagy hozzá közelálló más személyekről, akik alkalmasak lennének a gyermek nevelésére. Ezáltal mód nyílhat arra, hogy a gyermek visszajusson a saját hazájába, elkerülve az aktuális tartózkodási helye szerinti tagállamban, idegen személyek általi örökbefogadását, ami korábban több magyar vonatkozású ügyben is előfordult.

Az új rendelet harmonizálja a *határozat végrehajtása felfüggesztésének és megtagadásának a szabályait* is, így – egységes feltételként - a végrehajtás minden tagállamban felfüggeszthető, ha a határozathozatalt követően bekövetkezett ideiglenes akadályok miatt a végrehajtás a

---

¹¹³ Uo. 57. pbek.

¹¹⁴ Uo. 40 pbek. és 53. pbek.

¹¹⁵ Uo. 39. cikk (2) bek. és 57. pbek.

¹¹⁶ Uo. 34. cikk

¹¹⁷ Uo. 39. cikk, 41. cikk

¹¹⁸ Uo. 39. cikk és 41. cikk

¹¹⁹ Uo. 42. cikk, 45. cikk és 50. cikk

¹²⁰ Uo. 82. cikk (1)-(2) bek. és (6) bek.

¹²¹ Gyermejjogi Egyezmény 8. cikk (1) bek.

¹²² Új Brüsszel IIa rendelet 82. cikk (3) bek. és (84) pbek.

gyermeket súlyos fizikai vagy lelki károsodásnak tenné ki (pl. a gyermek súlyos betegsége),¹²³ és a végrehajtás meg is tagadható akkor, ha a fent- említett súlyos kockázat tartós jelleggel fennáll.¹²⁴ Ennek folytán a tagállamokban az ilyen szituációk hasonló elbírálásban részesülnek.

A *közokiratok és egyezségek* kapcsán az új Brüsszel IIa rendelet szigorúbb rendelkezései alapján¹²⁵ csak a joghatósággal rendelkező tagállami hatóság által regisztrált, kötelező joghatást kiváltó okiratok fogadhatók el más tagállamban, és a gyermek szempontjából pozitív fejlemény annak a garanciális elemeknek a beépítése, miszerint az okirat végrehajtásának igazolására szolgáló tanúsítvány csak akkor állítható ki, ha nincs arra utaló jel, hogy a szülői egyezés a gyermek legfőbb érdekével ellentétes.

A *gyermek jogellenes külföldre vitelével kapcsolatos eljárások* tekintetében az új rendelet szintén több,¹²⁶ a gyermek erőteljesebb védelmét segítő rendelkezést fogalmaz meg (pl. a visszavitel tárgyában eljáró fórum számára lehetővé teszi olyan ideiglenes intézkedések megtételét,¹²⁷ amivel a gyermek visszavitt követő védelme elősegíthető, emellett az eljárás idejére rendelkezhet a hátrahagyott szülővel való kapcsolattartásról is).¹²⁸ Ugyanakkor a szabályozás egyik elsőbbségi szempontja továbbra is a hatékonyság, amely a kölcsönös bizalom elvében gyökerezik; ez utóbbi olyan vívmánynak bizonyult, amelyből visszalépni nem lehet, illetve erre irányuló szándék nincs.

A revízió során a gyermekek jogellenes elvitele iránti ügyek kapcsán megőrzött ún. *felülvizsgálati mechanizmus*¹²⁹ a gyermekek prizmából nézve kétes, és előreláthatólag továbbra is az egyik legnagyobb próbatétel marad. A szokásos tartózkodási hely fórumának elsődleges és 'végső' döntéshozó szerepkörbe emelése a jogszerű helyzet előnyben részesítését célozza, ami elvi síkon, általánosságban valóban igazságosnak mondható. A gyermekhez legközelebbi fórum jellemzően valóban a leginkább alkalmas lehet a gyermeket érintő hosszabb távú döntésre; a szülői felügyeletről szóló, alapos és részletes vizsgálatot feltételező érdemi döntéshozatal általában véve megfelelő keretet nyújt az alapjogok töretlen szavatolására is. A jogellenesen más tagállamba elvitt gyermek tekintetében azonban a korábbi szokásos tartózkodási hely már nem a legközelebbi fórum, és ilyen esetekben a gyermek eljárásban való részvétele problematikus. Továbbá kérdéses, hogy a kétszeres döntés jobb döntés-e? Ha például a gyermek visszavitelének megtagadására a célállamban a testi vagy lelki károsodás veszélye alapján került sor, vagy pedig a kellően érett gyermek ellenkezése folytán született visszavitt elutasító határozat, akkor e döntés utólagos figyelmen kívül hagyása, és a szokásos tartózkodási hely szerinti fórumon kikényszerített újabb, a korábbival ellentétes tartalmú - visszavitt elrendelő - döntés létjogosultsága vitatható. Ily módon az egyik tagállamban (célországban) lefolytatott visszavitel iránti eljárás egyfajta előzetes – ideiglenes - jelleget ölt,¹³⁰ ami a szokásos tartózkodási hely fóruma – a jogvitát lezáró - döntésének van alárendelve, és ilyenként

---

¹²³ Uo. 56. cikk (4) bek.

¹²⁴ Uo. 56. cikk (6) bek.

¹²⁵ Uo. 65. cikk (2) bek. és 66. cikk (2) bek.

¹²⁶ Uo. 22-29. cikkek

¹²⁷ Uo. 27. cikk (2) és (5) bek.

¹²⁸ Uo. 22. cikk (2) bek.

¹²⁹ Uo. 29. cikk; Lásd Rinau ügy, Zarraga ügy, Povse ügy

¹³⁰ Anatol DUTTA and Andrea SCHULZ: First cornerstones of the EU rules on cross-border child cases: the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union on the Brussels IIA Regulation from C to Health Service Executive, In: Journal of Private International Law, Geneva, Inderscience Publishers, 2014, vol. 10 No 1, 22.

megkérdőjelezhetővé teszi a célországban lefolytatott visszaviteli eljárás értelmét. Ez vélhetően inkább a tagállamok közötti bizalom ellenében hat, hiszen a szokásos tartózkodási hely szerinti tagállamot kedvezőbb pozícióba hozza, és ennek folytán előbbi ignorálhatja a jogellenes elvitel helye szerinti tagállam döntését, egyfajta 'revansot' véve. A felülíró mechanizmus által kreált 'frusztráló' szituációban ezért a célország hatóságai nem ritkán különféle indokokkal igyekeznek obstruálni a gyermek átadásáról szóló határozat végrehajtását. Az egymást követő eljárások pergazdaságossági szempontból is kifogásolhatók, felörlik a szülők szellemi és anyagi erőforrásait, tovább rontva a közöttük lévő kapcsolatot, ami a közös gyermekre is súlyos negatív hatással van. Az egyik tagállami döntés másik tagállami döntéssel való – jellemzően rövid időtávon belüli - módosítását legfeljebb lényeges körülményváltozás, illetve ezzel összefüggésben a gyermek legfőbb érdekei tehetik indokolttá. A felülvizsgálati mechanizmus alapjogi szempontból is ellentmondásos helyzetekhez vezet, mivel a másik tagállamból származó határozat végrehajtása iránt eljáró tagállami fórumnak az alapeljárással összefüggő alapjogi jogsértések kivédésére nincs módja. Az EUB vonatkozó döntései nem nyújtanak megnyugtató választ arra az esetre, ha a 'felülíró döntés' alapjogi védelem szempontjából hiányos. Mindazonáltal e tekintetben előrelépés, hogy az új rendelet e 'felülíró' eljárást visszafogottan megreformálja, erre nézve konkrét orientáló rendelkezéseket előírva. Ennek megfelelően a felülvizsgálati eljárás során az ügy összes körülményét meg kell vizsgálni, és kizárólag a szülők - akár jogszerűtlennek ítélt - magatartására nem alapozható a döntés - azaz nem ölthet szankcionális jelleget -, és a gyermek legfőbb érdeke e körben is explicit döntéshozatali kritériumként jelenik meg a normaszövegben.¹³¹

Szintén a gyermek jogellenes elviteléhez kapcsolódóan: a végrehajtás gyorsítása céljából bevezetett, a célállamban hozott *visszavitelről szóló határozat előzetes végrehajthatósága* elrendelésének lehetősége¹³² ugyancsak szkepticizmussal tölt el. A gyermeknek a visszavitelről szóló nem-jogerős elsőfokú határozat alapján való visszavitele okafogyottá teszi a jogorvoslatot, és ha a jogorvoslat folytán született határozat alapján a már visszavitt gyermek mégis maradhatna a célállamban, akkor egy ismételt visszavitelre kell sort keríteni, ami a gyermeket újabb teherterhelésnek teszi ki. Mindemellett e rendelkezés kapcsán lényeges, hogy a visszavitelről szóló határozat előzetes végrehajtásáról eleve a gyermek legfőbb érdekei tükrében kell dönteni, és az eljáró fórum mérlegelheti az előzetes végrehajtás elrendelését.

Lényeges további fejlemény, hogy az új rendelet bátorítja a vitás felek közötti *békés rendezést*,¹³³ megnyitva és láthatóbbá téve a mediáció perspektíváját. Az új jogszabály a jogellenes elvitellel összefüggésben elhárítja annak – a hatályos Brüsszel IIa rendelet szerinti kötött joghatósággal összefüggő - akadályát, hogy a felek ezirányú megállapodása alapján a célállam bírósága (ahová a gyermeket elvitték) szentesítse a felek egyezségét a rendelet hatálya alá tartozó minden tárgykörben.¹³⁴ Ezáltal lehetővé válik az ún. csomag-jellegű megállapodások megkötése (pl. a szülők egyezsége alapján gyermek maradhat a célállamban, de a másik tagállamban hátrahagyott szülővel az egyezségben megjelölt módon rendszeres kapcsolatot tart fenn, ott tölti a vakációkat stb.). Az ilyen neuralgikus ügyekben felvetődő különböző vitás kérdések – egyidejű - kölcsönös engedmények árán való rendezése nagyobb eséllyel kecsegtet, megkönnyítve a konszenzust.

---

¹³¹ Új Brüsszel IIa rendelet (48). pbek.

¹³² Uo. 27. cikk (6) bek., 47. pbek.

¹³³ Uo. 25. cikk, 22. pbek.

¹³⁴ Uo. 43. pbek.

A szülői felelősség tárgyában folyó eljárások *nemzetközi szabályozással való egységben* kezelését és a bizonytalanságok elosztatását segíti annak egyértelművé tétele, hogy a rendelet kontextusában az alkalmazandó jogot a Gyermekvédelmi Egyezmény – univerzális hatályú - kollíziós szabályai alapján kell megállapítani, továbbá pótolja a Gyermekvédelmi Egyezmény joghatósági szabályaival¹³⁵ való - jelenleg hiányzó – kapcsolatot.¹³⁶

Összességében az új Brüsszel IIa rendelet kétségtelenül további előnyös fordulatok hordozója. A tagállamok divergáló álláspontja megakadályozta a radikálisabb reformokat és a további mélyrehatóbb harmonizációt, figyelemmel az egyhangú döntéshozatal szükségességére. Például a gyermek meghallgatására vonatkozó minimumszabályokra vonatkozó javaslat alapján a gyermek megfelelő védelmét minden tagállamban egységes módon lehetett volna garantálni,¹³⁷ ez azonban nem kapott kellő támogatást.

13. Ami az *új hazai nemzetközi magánjogi szabályozást* illeti, ennek átláthatóbbá és egyszerűbbé tétele, továbbá a nemzetközi normarendszerbe való szervezettebb illeszkedése a gyermeki érdekek, illetve közvetve a gyermeki jogok szempontjából kétségtelenül pozitív irányú változást eredményez.

Az *NMJ Kódex* a szülői felügyelet és gyámság kérdéskörét egységes szabályoknak veti alá, ami a jogalkalmazást megkönnyíti, megelőzve az elhatárolási problémákat. A felügyeleti viszonyok összességére kiterjedő – a Brüsszel IIa rendeletet kiegészítő, maradvány-jellegű - *joghatósági szabályok* a magyar állampolgárságú, Unión kívüli államban élő gyermek védelmét a magyar igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés lehetősége útján biztosítják,¹³⁸ mégpedig azáltal, hogy lehetővé teszik a magyar állampolgárságú gyermek ügyének magyar fórum általi elbírálását akkor is, ha a gyermek szokásos tartózkodási helye valamely harmadik államban van. Ezáltal a külföldön élő, ott dolgozó magyar állampolgárok számára biztosítja a hazai perindítás lehetőségét.

Kiemelendők az *alkalmazandó jogról szóló új rendelkezések*, amelyek megteremtik az összhangot a Gyermekvédelmi Egyezmény vonatkozó – univerzális hatályú - szabályaival. Ennek megfelelően - a Gyermekvédelmi Egyezmény rendkívül széleskörű tárgyi-személyi hatálya által le nem fedett, és ilyenként a NMJ Kódex hatálya alá vont kevés reziduális esetkörben – az NMJ Kódex alapján az eljáró fórum a saját nemzeti joga alapján bírálhatja el a szülői felügyelettel összefüggő jogkérdést. E tekintetben a gyorsabb jogtalálás konkrétan és gyakorlati szinten megkönnyíti a mielőbbi döntéshozatalt. Egyúttal a kollíziós szabályok bizonyos fokú rugalmasságot is biztosítanak, amely alapján a jogalkalmazó az ügygel szoros kapcsolatban lévő külföldi jogot is alkalmazhat, illetve vehet figyelembe.¹³⁹ Így a döntéshozatal az egyedi ügyben érintett gyermek sajátos körülményeihez jobban hozzáigazítható. A módosítás megszünteti a Gyermekvédelmi Egyezményhez képest eltérő koncepciójú párhuzamos szabályozást, ami korábban a gyakorlatban félreértésekhez vezetett.

A határozatok elismerése és végrehajtása kontextusában szintén több, a gyermek érdekeinek védelmét szolgáló innovatív szabály nevezhető meg. Így a NMJ Kódex amellet, hogy a külföldi

---

¹³⁵ Gyermekvédelmi Egyezmény 15. cikk (1) bek.

¹³⁶ Új Brüsszel IIa rendelet (92). pbe.

¹³⁷ Benetta UBERTAZZI: The Child's Rights to be Heard in Brussels System, European Papers, Vol. 2, 2017/1. 32.

¹³⁸ NMJ Kódex 106. §

¹³⁹ Uo. 34. §

joghatóságot a hazaival azonos feltételekkel fogadja el,¹⁴⁰ a külföldön való igényérvényesítés lehetőségét azokra az életszerű más esetekre is elismeri, amikor az érintettnek az adott állammal közeli kapcsolódása áll fenn (a gyermek ottani szokásos tartózkodási helye, a szülői felügyeletről szóló kérdések házassági ügygel összefüggő elbírálása),¹⁴¹ és többes állampolgárságú gyermek tekintetében a másik állampolgárság szerinti fórum joghatóságát úgyszintén akceptálja.¹⁴² Ide sorolható továbbá a NMJ Kódex más nemzetközi megállapodásokhoz képest kedvezőbb elismerési szabályainak – az ún. *favor recognitionis* elven alapuló – alkalmazhatósága,¹⁴³ továbbá a külföldi határozatok elismeréséhez korábban megkövetelt *viszonosság eltörlése* is,¹⁴⁴ amely ugyancsak a külföldi határozat joghatásai hazai elfogadásának megkönnyítését célozza. Ezáltal 'megspórolható' egy új eljárás lefolytatása és megelőzhető, hogy a gyermeknek különböző családjogi helyzete legyen az egyes államokban.

14. Levonható a konklúzió, hogy a *vonatkozó jogi eszközök* a jogterület adta keretek között – nemzetközi, uniós és nemzeti szinten egyaránt - a legkülönbébb metódusokkal igyekeznek megalapozni a gyermeki jogok megvalósulását, különös tekintettel a gyermek legfőbb érdekeire. A jogszabályok elfogadását megelőző előzetes hatásvizsgálat útján felmérhetők a gyermekekre gyakorolt potenciális következmények. A kiindulópont kétségtelenül a jó szabályozás, a gyermeki jogok jogszabályokba való inkorporálása, illetve ezeken keresztül való érvényre jutása. Ennek eredményessége azonban a helyes jogalkalmazáson és a jogtudatosításon múlik. Cizellálásnak, finomhangolásnak még minden téren marad tere. A nemzetközi magánjogi szabályozásnak és jogalkalmazásnak együttesen alkalmasnak kell lennie a gyermeki jogok védelmezésére; nem fedhetik el a magát védett alanyi kört, ennek sajátos igényeit, valódi személyes érdekét.

15. A jogi eszközökön túlmenően az *egyéb tényezők szerepe* sem elhanyagolható. A monitorozási tevékenység, a meglévő nemzetközi magánjogi szabályok alapjogi normákkal konform alkalmazásának, végrehajtásának célirányos és konkrét intézkedések útján való ösztönzése szintén jelentős. A jó gyakorlatok megosztása segítheti a követésre érdemes módszerek promotálását és meghonosítását. Módszertani útmutatók, kézikönyvek elkészítése szintén hasznos lehet, amelyek részletes iránymutatást adhatnak az eljárások menetére, az azzal kapcsolatos teendőkre és az involvált hatóságok tevékenységének összehangolására nézve. A jogszabályok adta lehetőségek kihasználása tekintetében sok múlik az államok hatóságai egymás közötti – adott esetben közvetlen - kooperáció minőségén, intenzitásán. Az Unión belül az Európai Igazságügyi Hálózat a kapcsolattartókon keresztül közvetlenül közreműködik a konkrét ügyekben felmerült nehézségek megoldásában. A megelőzés érdekében a szülőket, gyermeket nevelő családokat tájékoztatni szükséges a határon átnyúló ügyek jogszerű és szakszerű rendezésének módjáról, valamint a jogi konzekvenciákról. E tekintetben az e-Igazságügyi Portálon közzétett, nyilvánosan elérhető és folyamatosan továbbfejlesztett információk is orientálhatják az érdekelteket. A digitalizáció kézenfekvő eszközt kínál a nagyobb gyermekek tájékoztatására, az eljárásokban való részvételük bátorítására, különös tekintettel a nemzetközi ügyekre (pl. mobil applikációk, videokonferencia útján való távmeghallgatás). Az érzékeny családjogi ügyekben fajsúlyos helye lehet a mediációnak is, amely a gyermek értő bevonására, jogai érvényesítésére alkalmas terep, és a nyugodtabb,

---

¹⁴⁰ Uo. 109. § 1/a. bek. és (2). bek.

¹⁴¹ Uo. 118. §

¹⁴² Uo. 109. § (3) bek.

¹⁴³ Uo. 111. §

¹⁴⁴ A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. 72. § 1/c. bek.

kötetlenebb közegben való megállapodás nagyobb valószínűséggel vezethet a gyermek legfőbb érdekének megfelelő eredményre. Ezzel összefüggésben megemlítendő, hogy több tagállamban (pl. Németország, Ausztria) indultak olyan ígéretes kísérleti projektek, amelyek a gyermekeket érintő jogvitákban a szülők közötti megállapodás létrehozását, s ezáltal a gyermekek érdekeinek fokozottabb érvényesülését igyekeznek előmozdítani; ez az érintettek közötti konfliktusok feloldását segítő szakértők (így: mediátorok, pszichológus, gyermekvédelmi szakemberek, ügygondnokok, jogászok) közös, csoportos munkáját igényli.¹⁴⁵

A műfaji határokon túlmutatva elmondható, hogy a gyermeki jogok megvalósulásának a gyermekek közvetlen és aktív részvételén alapuló korszerű szemlélete akkor válhat mindennapi realitássá, ha a gyermeki jogok nemcsak a jogi normákban öltönek testet, hanem azok jelentéstartalma, fontossága beépül a kollektív tudatba, illetve a jogi kultúrába, és a gyakorlati alkalmazás szintjén valódi tartalmukban ténylegesen megnyilvánulnak.¹⁴⁶ Ehhez a gyermekeknek speciális és személyre szóló támogatást kell nyújtani, pártatlan, megfelelő szakértelemmel rendelkező és kifejezetten az ő érdekeiket képviselő, azokért kiálló segítő(k) útján. A jogi és más segítségnyújtás az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés kulcsfontosságú előfeltétele és a tisztességes, gyermekbarát igazságszolgáltatás esszenciális eleme.¹⁴⁷ Bár a gyermeki jogok leginkább a reálutópiákhoz közelíthetők, a szülőknek és a gyermekekért felelős minden szervnek törekednie kell arra, hogy e nemes célhoz egy lépéssel mindig közelebb kerüljenek.¹⁴⁸

16. *Jövőbeli kitekintés gyanánt: az Unió csatlakozása az EJEE-hez* – szimbólikus súlyán túl - a gyermekjogok terén is friss impulzust adhat és újabb perspektívát nyithat, tovább aktivizálva az Unió e téren való szerepvállalását. Egyúttal kiutat mutathat a jelenleg észlelhető anomáliák felszámolásához, hozzásegítve az alapjogokkal összefüggő ellentmondások feloldásához. Az EJEE-hez való csatlakozás egyelőre ugyan nincs (újra) napirendre tűzve, azonban a csatlakozási megállapodás újratárgyalásával kapcsolatban szóba jöhető lehetséges megoldási alternatívák megfontolás alatt állnak. Az Alapjogi Charta tízéves évfordulója margóján elfogadott Tanácsi Következtetések egyrészt emlékeztetnek arra, hogy az Unió az emberi jogok tiszteletben tartására épülő - az EUSZ 2. cikkében rögzített - közös uniós értékeken nyugszik, és egyúttal ismételten deklarálja az Unió elkötelezettségét az EJEE-hez való csatlakozás iránt, amelynek a célja a dokumentum szerint a közös uniós értékek megerősítése, az uniós jog hatékonyabbá és az uniós alapjogvédelem koherensebbé tétele.¹⁴⁹ A problémakör komplexitása miatt azonban e téren vélhetően még göröngyös utat kell megtenni.

4. A kutatási témával összefüggő publikációk listája

Bereczki Ildikó – Csöndes Mónika: Néhány megállapítás a Brüsszel IIa. rendelet, az 1996. évi hágai gyermekvédelmi és a Kódex viszonyát, hatályát és alkalmazási körét illetően. In: Berke

---

¹⁴⁵ FAZEKAS Ágota: A gyermeki jogok érvényesülésének új tendenciái a családjogban, Budapest, Családi Jog, 2016/2. 4.

¹⁴⁶ GYURKÓ Szilvia: Támogatjuk, túrjuk vagy tiltjuk? – gyermekjogok Magyarországon, Budapest, Családi Jog, 2013/4. 20.

¹⁴⁷ Ton LIEFAARD: Access to Justice for Children: Towards a Specific Research and Implementation Agenda, Leiden, International Journal of Children's Rights, 2019/27. 209.

¹⁴⁸ Iris ENGELHARDT: Kinderrechte und elterliche Verantwortung, In: Claudia MAIER-HÖFER (hgb): Kinderrechte und Kinderpolitik, London, Springer VS, 2017. 185.

¹⁴⁹ Council Conclusions on the Charter of Fundamental Rights after 10 Years: State of Play and Future Work, adopted on 7 October 2019, 12357/19 limite, 1. p., 5. p., letölthető: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12357-2019-INIT/en/pdf>

Barna – Nemessányi Zoltán (szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai, Budapest, HVG-ORAC, 2016. 163-178.

Bereczki Ildikó: Gondnokság és más támogatási formák, Budapest, Magyar Jog, 2016. 708-715.

Bereczki Ildikó: A szülői felelősséggel kapcsolatos uniós eljárásjogi szabályok újragondolása: a Brüsszel IIa. rendelet revíziója. In: Rimaszécsi János (szerk.): Jogalkotás és jogalkalmazás a XXI. század Európájában, Budapest, IV. DOSZ konferenciakötet, 2018. 145-176.

Bereczki Ildikó: A gyermek jogállása a nemzetközi magánjogról szóló kódex revíziója kontextusában. In: Raffai Katalin (szerk.) Határon átnyúló családi ügyek – Nemzetközi személyes- és családjogi kérdések a XXI. században, Budapest, Pázmány Press, 2018. 25-45.

Bereczki Ildikó - Raffai Katalin: Az új nemzetközi magánjogi kódex családjogi fejezetének reformja, Budapest, Iustum Aequum Salutare, XIX. 2018/3. 87-106.

Bereczki Ildikó: Szülő és gyermek közötti jogviszony, gyámság. Vékás Lajos (szerk.): A nemzetközi magánjogi törvény magyarázata, Budapest, HVG-ORAC – közlésre elfogadva (várható megjelenés 2020)

Bereczki Ildikó: Családi jogállás. Vékás Lajos (szerk.): A nemzetközi magánjogi törvény magyarázata, Budapest, HVG-ORAC – közlésre elfogadva (várható megjelenés 2020)

Bereczki Ildikó: Szülői felelősség – szülői felügyelet – családi jogállás. Csehi Zoltán – Raffai Katalin (szerk.): A nemzetközi magánjog magyarázata. Kézikönyv a gyakorlat számára, Budapest, Wolters Kluwer – közlésre elfogadva (várható megjelenés 2020-ben)

Bereczki Ildikó: Gyámság. Csehi Zoltán – Raffai Katalin (szerk.): A nemzetközi magánjog magyarázata. Kézikönyv a gyakorlat számára, Budapest, Wolters Kluwer – közlésre elfogadva (várható megjelenés 2020-ben)

Bereczki Ildikó: A gyermek jogellenes külföldre vitele. Csehi Zoltán – Raffai Katalin (szerk.): A nemzetközi magánjog magyarázata. Kézikönyv a gyakorlat számára, Budapest, Wolters Kluwer – közlésre elfogadva (várható megjelenés 2020-ben)

Bereczki Ildikó: A gyermek családi jogállása: Csehi Zoltán – Raffai Katalin (szerk.): A nemzetközi magánjog magyarázata. Kézikönyv a gyakorlat számára, Budapest, Wolters Kluwer – közlésre elfogadva (várható megjelenés 2020-ben)

Bereczki Ildikó: Tartási kötelezettségek. Csehi Zoltán – Raffai Katalin (szerk.): A nemzetközi magánjog magyarázata. Kézikönyv a gyakorlat számára, Budapest, Wolters Kluwer – közlésre elfogadva (várható megjelenés 2020-ben)